

=

מיקודית בבית חינוך ומשפחה

לבנים

בספר בית חינוך ומשפחה :

עמ' 11-17 , 37-48 , 51-59 , 66-78 ,

81-91 , 100-105 ,

149-158 , 184-181 , 190-188 ,

2-207 , 205-203 , 200-195

בית, חינוך ומשפחה התשע"ט

פרק א-טובים השניים מן האחד עמ' 11-17-

הרב סולוביצ'יק הבחין בין שתי מטרות משלימות בבראשית בפרק א ובפרק ב בהקשר של בריאת האדם ומצביע בעקבות כך על שתי תכליות לנישואין:

1. פריה ורביה, המשכיות העולם (=הגזע, כפי שהוא מכנה זאת) (בביטוי 'זכר ונקבה' בפרק א')
2. צורך בחברה, בקהילה, גאולה מן הבדידות, "חווית יחד" (בביטוי 'איש ואישה' בפרק ב').

א 2. מציאת בן/ בת זוג

1. לאחר שראינו כמה גדולות ועמוקות הן מטרות הנישואין, מתחדדת ההבנה כי לצורך הגשמת מטרות כה נעלות יש להתאמץ ולבחור בבן/ בת זוג שמידותיו טובות ויהיה שותף טוב וראוי להקמת בית בישראל.

מקור שאינו קשור לסיפור בחירת רבקה הוא המקור ממסכת תענית המתאר את בנות ישראל המחוללות בכרמים, וביום זה היו קמים בתים רבים בישראל. משנה זו מתארת אירוע יוצא דופן, בו יש חריגה מהמציאות הרגילה בה דרכו של האיש לחזר אחר אבדתו, אחר האישה. כאן הנשים הן אקטיביות, יוצאות לכרמים, מחוללות ומדברות על ליבם של הבחורים. אירוע זה מתרחש בשני מועדים בשנה - ט"ו באב ויום הכיפורים. המשותף לשני המועדים הללו הוא שהם ימים של חסד, נחמה ומחילה. מהותם של ימים אלו משתקפת הן בצבע הלבן שלובשות הבנות והן בהשאלת הבגדים זו לזו- ביטוי לחסד ונתינה ולהפלת המעמדות.

את האמירה 'בחור שא נא עיניך וראה...' ניתן להסביר כך: השלב הראשון בחיפוש בן/ בת זוג הוא נשיאת העיניים- הגבהת המבט אל עבר מטרה עליונה, מתוך שאיפות נשגבות בבניית הבית.

כעת המשנה מתארת שלוש רמות של בחירה, זו למעלה מזו. 1. ע"פ הנוי- המראה החיצוני, 2. ע"פ המשפחה- הייחוס, 3. ע"פ המידות, יראת ה'. "אישה יראת ה' היא תתהלל", "תנו לה מפרי ידיה.."

הנוי הוא ביטוי למשיכה הגופנית, לנשיאת החרון הראשונית, שיש להם מקום וערך רב אולם בנוסף אליהם יש להתבונן גם במשפחה: בסביבת הגידול, בחברה, בחינוך, ומעל הכל: "אישה יראת ה' היא תתהלל". האישיות, המידות, יראת השמיים והמעשים, תחושת ההתאמה הרוחנית- נשמית.

פרק ב' יצר ויצריות

ג. 2. איסור קירבה (איסור נגיעה). (עמוד 37).

האם האיסור לגעת ולנשק בנים את הבנות ולהפך, זה אסור מהתורה או מחכמים?

א. הרמב"ם והשולחן ערוך – מהתורה. מהפסוק "לא תקרבו לגלות ערווה" – אל תעשו דברים שיקרבו אתכם – שיגרמו לכם לעשות עברה.

ב. הרמב"ן – האיסור מחכמים.

האם המחלוקת של הרמב"ם והרמב"ן היא רק בשאלה האם האיסור הוא רק לגעת? לא!

הרמב"ם – אסור לבנים לגעת בבנות ולהפך מהתורה, גם אם לא עשו שום דבר נוסף...
הרמב"ן – מהתורה – מותר להסתכל על דבר לא צנוע. אבל אסור מחכמים, רק כדי שלא יעברו עברות שאסור לעשות אותם מהתורה....
ג. הרב קוק – אם אדם נוגע בצורה קבועה, וחושב שזה בסדר, גם הרמב"ן אומר שזה אסור מהתורה.

הרב אלימלך בר שאול

א. הם נותנים יד, כי כיף להם המגע ביניהם. הדבר הזה הוא לא אהבה, אלא תאוה. החיבור בניהם הוא לא חיבור ואהבה של הלב, אלא רצון ליהנות מהגוף אחד של השני. וזו לא אהבה אלא תאוה.

ב. ברגע שזוג שהם חברים ולא נשואים, נוגעים אחד בשני כל הזמן, הם מתרגלים לזה, ומתחילים להתקרב עוד יותר פיזית, ואז בלי שתכננו – הם עושים דברים שבכלל לא חשבו שיעשו. והמציאות מוכיחה כי כאשר זה קורה, כבר

קשה מאוד לעצור את זה. לכן הזוג לא יכול להגיד, אנחנו נעצור בזמן.... כי כנראה שהם לא יצליחו לעצור... כי אז היצר כבר חזק מידי.

הרב יוסף צבי רימון:

המטרה של המגע המיני, הוא לחזק את הקשר בין איש לאשתו.

ברגע שמשתמשים בו סתם כך בין בן לבת, זה הופך לדבר שיגרתי, שרגילים לעשות אותו. אז הוא כבר לא מרגש, וכאשר ינסו להתקרב כאשר יהיו נשואים (ביניהם או לאחרים), זה כבר לא ירגש אותם, ולא יחזק את הקשר.

את המגע הפיזי צריך לשמור כמו על יהלום. לא לבזבז אותו על כל אחד או אחת. לשמור אותו לבן או הבת זוג, וגם זה בלי שכולם יראו אותם.

האם מותר ללכת במקום שיש בו הרבה אנשים ונשים, שברור שבנים יגעו שם בבנות?

הרב משה פיינשטיין:

א. מותר – כי מה שאסור לגעת, רק אם זה מתוך תאוה ורצון ליהנות מהנגיעה. מי שהולך במקום שמלא אנשים, לא נהנה מהנגיעה.

ב. מי שיודע שהנגיעה הזאת כן תגרום לו לחשוב על דברים לא צנועים, צריך להשתדל שלא ללכת במקומות שמלאים באנשים, וברור שיגע בטעות בנשים.

3. איסור ייחוד. (עמוד 40).

מה זה איסור ייחוד? למה הוא חשוב?

אסור לגבר ואשה לא נשואים להישאר במקום סגור, או בכל מקום שאף אחד לא יכול לראות מה הם עושים שם. כי ברגע שאני יודע שמישהו עלול לראות מה אני עושה, אני אמנע מלקיים יחסי אישות. אבל אם אנחנו לבד. אף אחד לא רואה, ולא יכול לראות, זה הרבה יותר מושך לעשות דברים שלא צריכים לעשות לפי ההלכה... לכן אסור לבן ובת להישאר במקומות שאף אחד לא רואה מה הם עושים. רמב"ם: האיסור הוא חשוב מאוד. כי אין זמן שבו אף אחד לא עובר על דיני עריות (קיום יחסי אישות שלא לפי ההלכה). ואיסור ייחוד עוזר לנו להילחם בתאוה הזאת.

עם מי אסור להתייחד?

ספר החינוך:

עם כל אחת שאסור לי להתחתן אתה. כמו עם הדודה, ולא משנה אם דודה ילדה או זקנה.

עם מי מותר להתייחד?

ספר החינוך:

א. לאמא עם הבן שלה. (מותר לאמא להישאר לבד בלילה בבית סגור עם הבן שלה).

ב. אבא עם הבת שלו.

ג. בעל עם אשתו גם כאשר היא נידה. (מחזור, ועוד לא טבלה במקווה).

מה מקור איסור ייחוד? מי אסר אותו?

א. ספר החינוך ורוב הפוסקים – האיסור הוא מהתורה.

ב. הרמב"ם – "ואיסור ייחוד עריות מפי הקבלה".

למה התכוון הרמב"ם כאשר אמר "ואיסור ייחוד עריות מפי הקבלה".

כיצד מסכם הרב יוסף צבי רימון את דיני ייחוד?

- א. באופן כללי, כל מצב שבו בן ובת נמצאים יחד במקום שאין סיכוי שיוכלו להפגיע אותם, ולראות מה הם עושים, אסור להתייחד. (כי הם עלולים להגיע לדברים אסורים, כי הם לא מפחדים שיפתיעו אותם).
- ב. יחוד של איש ואישה מעל גיל 12 – אסור מהתורה.
- ג. ייחוד של ילד וילדה מתחת לגיל 12 – אסור מחכמים.
- ד. ייחוד של גבר אחד עם שתי נשים – אסור מחכמים.
- באיזה צורות פוסק הרב יוסף צבי רימון שכן מותר להתייחד?
- א. פתח פתוח – אם יש דלת קצת פתוחה, או חלון, כך מי שעובר בסביבה יוכל לראות אם ירצה מה קורה שם. בתנאי שהגיורי שבאמת מישהו יעבור שם.
- מותר לזוג להיות שם לבד.
- ב. אם השאירו דלת קצת פתוחה, אבל כמעט ואין סיכוי שמישהו יעבור שם (כמו בבית בקומה העליונה בבניין רב קומות) – מחלוקת, לכן אסור להם להתייחד שם.
- ג. בעלה בעיר – אם הבעל בעיר, ויכול להפגיע אותם כאשר יחזור הביתה בהפתעה. רוב הפוסקים אומרים למותר להתייחד, כי אין סיכוי שהאישה תסכים לעשות משהו עם הגבר הזה שהוא לא בעלה. כי היא תפחד שפתאום בעלה יחזור.
- ד. שומר – אם יש איתם ילד קטן שגדול מגיל 5. כי ילד כזה רגיל לספר מה ראה, והם לא רוצים שהוא יראה ויספר...
- ה. שומר בלילה – בשעה שרגילים לישון – צריך שני ילדים.
- ו. אפשר לקחת בתור שומרים גם את: האמא שלו או הבת שלו או אחות של המתייחד.
- ז. במכונית: אם נוסעים בכביש שיש בו הרבה מכוניות, וכולם יכולים לראות מה קורה במכונית, מותר לבן לנסוע עם בת לבד.
- אם נוסעים בלילה, עדיף להדליק אור במכונית...
- ח. בכל מקרה, עדיף, אם אפשר, שבת לא תיסע לבד עם בן לבד במכונית.
- ט. אם אין ברירה, או מקום סכנה, עדיף לקחת את הטרמפיסט או הטרמפיסטית, כדי לשמור עליהם מהסכנה. עדיף במצב כזה להדליק את האור בתוך הרכב.
- י. בן ובת בטיול – יכולים לטייל ביום לבד, בתנאי שיש עוד אנשים שהולכים שם, גם אם אין שם הרבה אנשים.
- יא. גם אם מותר להתייחד, הם צריכים לשמור על הצניעות שלהם.

ריקודים מעורבים

ש: "איך יעלה על הדעת להתרחץ עם נשים שאינן לבושות?" הרב צבי יהודה קוק אינו מקבל את התשובה "כך התרגלנו" לשאלה זו, מדוע?

ת: זוהי תשובה שטחית. הקב"ה נתן דעת לאדם והאדם צריך להבין שאין זה ראוי. אין צורך לפייס את היצר.

ש: הבן איש חי אוסר ריקודים של נשים בלבד בפני גברים מדוע?

ת: מפני שזה מגרה את היצר של הגברים ואסרו אפילו לשמחת חתן כלה.

ש: מדוע ריקודים מעורבים אסורים על פי הרב אברהם יצחק קוק?

ת: שמירה על כבוד האשה ואי הפיכתה לחפץ שמתפעלים ממנו החיצוניות. כבוד בנות ישראל חשוב. חיי הקודש גורמים לכבוד לבנות ישראל.
שאלת בגרות:

1. א.רחצה מעורבת של גברים ונשים אסורה אף אם הם לבושים לחלוטין. כתוב סיבה אחת לאיסור זה.
ב. ריקודים מעורבים של גברים ונשים אסורים אף אם אין שום מגע בין הרוקדים והרוקדות. כתוב סיבה אחת לאיסור זה.

על התשובה

ש: אדם נמשך ע"י היצרים מטה ונכשל שוב ושוב, מה עליו לעשות ומדוע?

ת: היצרים יש בהם כח נגדי שיכול להעלות את האדם מעלה מעלה. לכן גם מי שנופל יכול לקום ולהתחיל מחדש. כל מאמץ קטן הוא חשוב ויקר בעיני ה'. כאשר אדם שואף לגדול ולהשתפר במקום שיש נפילות גדולות יכולות להיות עליות גדולות.
ש: הרב יצחק הוטנר אומר שישנה רעה בזה שמספרים לנו על גדולי ישראל דווקא על שלמותם, מה לא נכון ולא מדויק בכך?

ת: החיסרון בספורים על הגדולים, כאילו הם נטולי מאבק אין להם יצרים אין להם מאבקים או נפילות, לאמיתו של דבר כל אדם יש לו מאבקים. ככל שאדם גדול יצרו גדול ממנו.

ש: "התוצאה מזה היא שכשנער בעל רוח מוצא בעצמו מכשולים, נפילות הרי הוא דומה בעיניו כבלתי "שתול בבית השם" – מהו הפירוש להיות "שתול בבית השם" לפי הנער?

ת: לשבת בשלום נפש ולהנות מהיצר הטוב כדרך הצדיקים ולא להיות מורגז מהיצר הרע כלל.

ש: כיצד מעודד הרב את הנער שנכשל בעבירות היצר?

ת: א. מהות הדרך היא מאבק, מלחמה ונפילה.

ב. מתוך המאבק מתוך הנפילה כך תוכל לעלות ולהתרומם. גם הצדיק נופל וקם וגם אתה יכול לקום מן הנפילה ולהתעלות מעלה

ש: "שבע יפול צדיק וקם" – כיצד מסביר זאת הרב הוטנר?

ת: לא כמו שאומר העולם (אומרים האנשים) שאעפ"י שנופלים בסוף קמים אלא הפירוש הנכון הוא שמהות הקימה של הצדיק הוא הנפילות שלו

ש: "הרב אבינר מביא את שאלה שהופנתה אליו – "נכשלתי, נפלתי בחטא ואיני מצליח לצאת ממנו.. אינני מכיר את עצמי, כיצד יוצאים מזה?" מהי התשובה שעונה הרב אלישע אבינר לשאלה זו?

ת: הרב עונה לו -

1. כי המלחמה ביצרים היא קשה. אסור להתייאש. הכישלון זמני.

2. אם אדם מתייסר ומתבייש במעשיו סימן שנפשו בריאה ויש בו שאיפה לקדושה וטהרה. אם אדם עושה עבירה שוב ושוב וזה נראה לו מותר זה גרוע. לא כן הנער שלנו שהעבירה לא נעשית בעיניו היתר למרות הקושי להתרומם לבסוף אתה תתגבר.
3. המעלה הגדולה בהתלבטות של הנער וחוסר רצונו להסכים עם החטא מודגשת בכך שלעומתו רבים מהאנשים שוקעים בחטא ומשתיקים את קולות המוסר הפנימי שנמצא בהם.
4. המאבק כמו לטפס על הר גבוה הטיפוס קשה מידי פעם מחליקים ונופלים אחורה אין להתייאש יש להגיע לפסגת ההר ליעד. אין לעשות השוואה בין אדם לאדם. לכל אחד יש ניסיונות מסוג אחר ולכל אחד כוחות אחרים.
5. הפסוק "שבע יפול צדיק וקם" מתפרש כך – התייחס אל עצמך לא כרשע וכופר אלא כצדיק שנופל ומתרומם אחר כך.
6. "אם אדם ראה שהתפלל ולא נענה-יחזור ויתפלל" - יש להאמין בטוב שבנו להמשיך להאמין לקוות ולהתאמץ ולהתפלל.

שאלות בגרות:

1. לדברי הרב אלישע אבינר, אדם הנלחם ביצר הרע הוא כאדם המטפס על הר גבוה. הסבר את הדימוי הזה!
2. "רעה חולה היא אצלינו שכאשר מתעסקים אנו בצדדי השלמות של גדולינו הננו מטפלים בסיכום האחרון של מעלתם" (הרב הוטנר)
- הרב הוטנר מצביע בדבריו על "רעה חולה". הסבר מהי "רעה חולה" זו ומהי לדעתו הדרך הראויה ללמוד ממעשיהם של גדולי ישראל?

פרק ג'- מתי להינשא? עמ' 51-59

פרק זה עוסק בשיקולים השונים שצריכים לעמוד לפני אדם כאשר הוא מעוניין להתחתן. התשובה לשאלה 'מתי להינשא' היא תשובה מורכבת היא שונה מתקופה לתקופה ומאדם לאדם. נראה כי חז"ל הציבו ערכים שצריכים להנחות אותנו כפרטים וכחברה בשאלת גיל הנישואין.

הפרק נפתח במשנה במסכת אבות הקובעת כי גיל שמונה עשרה הוא הגיל המתאים לנישואין. "בן חמש עשרה לתלמוד" - לימוד תורה, ומה לאחר הנישואין: "בן עשרים לרדוף", אחר המזונות והפרנסה. ניתן לראות כאן הצעה לסדר כרונולוגי ראוי של הדברים: לימוד תורה ובניית האישיות הרוחנית, נישואין ובניית היציבות הכלכלית. במהלך הפרק נראה, כי על אף הקביעה הברורה במשנה, חכמים לא פסקו שגיל שמונה עשרה הוא גיל מחייב. גיל שמונה עשרה הוא גיל של בשלות בוגרת (כיום, בגיל זה מתגייסים לצבא ועל חיילים רבים מוטלים תפקידים אחראיים מאד), אך לא בכל תחום. יש תחומים בהם הבשלות באה בגיל מבוגר יותר. בשולחן ערוך נקבע טווח שנים של בין גיל 13 לגיל 20 אולם כבר הרמ"א כותב שבימינו לא נהגו לכוף על גילאים אלו.

1. נישואין ובשלות נפשית

הקדמה: הגמרא בה פותח תת פרק זה, מתייחסת לאפשרות של אדם לקדש אישה ע"י שליח. מבחינה הלכתית האפשרות הזו קיימת, אולם חכמים קובעים: "מצוה בו יותר מבשלוחו" - כלומר עדיף שאדם יקדש את אשתו בעצמו ולא ע"י שליח. לאחר מכן מגיעה קביעה נחרצת של רב יהודה (בשם רב), שהיא המצוטטת בפרקנו: "אסור לאדם לקדש את אשתו עד שיראנה" לא רק שעדיף לא לקדש ע"י שליח, אלא אסור לאדם לקדש את אשתו באופן עקיף בלי שראה אותה קודם בעיניו. החיבור ביניהם צריך להיווצר מתוך חיבה והתקשרות אישית. רב משתית את דבריו על הפסוק 'ואהבת לרעך כמוך'. ניתן להבין זאת בשני אופנים:

1. "שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו" - אם אדם לא יראה את כלתו לפני הנישואין ויכיר אותה ואת מידותיה ורצונותיה, יכול להיווצר מצב שכשהוא יראה אותה לראשונה משהו במראה החיצוני לא ימצא חן בעיניו, או אף במראה הפנימי- בהתנהגות, במידות בדרך התנהלותה, והיא תתגנה בעיניו והוא יפגע בה או אף יגרש אותה בשל כך.

2. תמצית הנישואין היא קיום מצוות ואהבת לרעך כמוך. במוקד הנישואין עומדת האהבה שבין בני הזוג, ולכן חשוב להקפיד על הדרך בה נוצר הקשר בין בני הזוג. היא מבוססת לאחר ראייה- היכרות הדדית ומציאת חן, ומתוך רצון והסכמה של שניהם לבנות יחד את ביתם באהבה.

הגמרא ממשיכה גם לצד השני של הזיווג- כשם שעל האיש לראות את אשתו טרם הנישואין כך גם אין להשיא ילדה קטנה, שעדיין אינה עומדת על דעתה ולכן אינה יכולה להינשא מתוך רצון והסכמה, אלא יש לחכות עד שתגדל ותהיה מסוגלת לומר "בפלוני אני רוצה" להביע את רצונה ובחירתה בבן הזוג שאותו ייעדו לה הוריה. שידוך אינו יכול להיעשות ללא הסכמת הצדדים.

נישואין ובשלות נפשית-היכולת לבחור, היכולת להכריע עם מי אני רוצה להינשא ולקבל החלטה זו בצורה שקולה, דורשת בגרות. מעבר לכך, יצירת קשר זוגי המושתת על אהבה וחיבה דורשת מיומנויות ויכולת של התקשרות שהן מיומנויות שאדם מפתח ורוכש במהלך התבגרותו, עד לעמידתו כאדם עצמאי היכול להתנהל כראוי בקשר זוגי.

הרב אלישע אבינר מסביר את השינויים שהתרחשו במהלך הדורות והביאו לכך שכיום בד"כ בחור בן שמונה עשרה אינו בשל עדיין לנישואין. השינויים הם ברמה הפסיכולוגית, וברמת הציפיות מן הנישואין. ממחקרים רבים עולה כי כיום גיל ההתבגרות התאריך מאד והוא מתחיל מוקדם יותר מבעבר ומסתיים מאוחר יותר, לכן פעמים רבות בחור/בחורה בגיל שמונה עשרה טרם השלימו עדיין את תהליך ההיפרדות מהוריהם ועדיין אינם בשלים דים לנישואין מבחינת היכולת שלהם להיות עצמאיים ולקחת אחריות על בניית בית משל עצמם. כמו כן שינויים חברתיים שונים, כשינוי מעמד האישה ועוד הובילו לכך שהציפיות של בני זוג מקשר זוגי כיום הן גבוהות מבעבר ולכן יש להיכנס לקשר זוגי עם יכולות גבוהות יותר ליצירת קשר עמוק ומשמעותי.

2. נישואין ולימוד תורה

פרק זה עוסק בהתנגשות כביכול בין שתי מצוות. מצוות לימוד תורה שעליה נאמר "'והגית בו יומם ולילה" והיא דורשת התמסרות ועמל, ומצוות "פרו ורבו"- נשיאת אישה והקמת בית בישראל שמשמעותה היא נשיאה בעול וקיום המחויבויות הממוניות של האיש לכלכלת האישה והילדים. העומד בבסיס הדילמה הוא ההתנגשות בין שתי מצוות עשה: לימוד תורה במקביל להבאת ילדים לעולם, גידולם וחינוכם. השאלה סבוכה כי אי אפשר לתת סדר קדימות, שהרי ככל הנראה בטווח של 20 שנות הנישואין הראשונות, האדם לא יוכל גם לדאוג לחינוך ילדיו ופרנסת משפחתו וגם להתמסר ללימוד תורה. כך שמדובר בדילמה מהותית: למה ראוי שיקדיש יהודי בוגר, את חייו: לימוד תורה, או פיתוח וטיפול משפחה?

להלכה הרמב"ם פסק שאם אדם חושש שהנישואין יצרו עבורו טרדות שיגרמו לו להתבטל מלימוד תורה מותר לו לדחותם ע"פ הכלל "העוסק במצוה פטור מן המצוה" (מה גם שיש כאן שהיית מצוה ולא ביטולה). בהלכה הבאה מביא הרמב"ם את דמותו של בן עזאי כדוגמא לאדם שבחר בהתמסרות מוחלטת ללימוד התורה על חשבון הקמת משפחה. על פי הרמב"ם דרך זו מותרת ליחידים ("אין בה עוון") וכמובן שהיא מותרת רק למי שיצרו אינו מתגבר עליו, כלומר הוא מצליח ללמוד תורה בטהרה ללא הרהורי עבירה למרות שאינו נשוי. כמובן שההמלצה היא לבסס את העולם הרוחני ברמה בסיסית לפני החתונה ואז להתחתן.

ג. נישואין ופרנסה

השאלה מהו סדר הדברים הראוי להתבססות בחיים ומה צריך להיות הבסיס הכלכלי לנישואין. הפרק פותח בדרשת חז"ל על הפסוקים המתארים את הפטורים מלהשתתף במלחמת רשות. מהפסוקים עולה כי סדר הדברים הנכון של ההתבססות בחיים הוא: בניית בית (=אשר בנה בית), מציאת פרנסה (=אשר נטע כרם) ונשיאת אישה (=אשר ארש אישה).

לימדה תורה דרך ארץ= התורה מלמדת אותנו את הדרך הנכונה והראויה לנהוג בה בענייני העולם הזה.

לחיזוק הדרשה מביאים חז"ל את הפסוק ממשלי: "הֵכֵן בַּחוּץ מְלֹאכֶתְךָ וְעֵתְדָה בְּשָׂדֶה לָךְ אַחֵר וּבְנִית בֵּיתְךָ". לפני שאדם מקים משפחה הוא צריך לבנות לעצמו בסיס כלכלי שיאפשר לו לפרנס בכבוד את משפחתו. המילה 'ועתדה' יכולה להתפרש או מלשון עתודים= צאן ובקר (רש"י) או מלשון דאגה לעתיד (מלבי"ם)

הביטוי 'ובנית בית' מתפרש במובן הרחב שלו: הקמת משפחה- נישואין והולדת ילדים.

בפסוקי הקללות (דברים כ"ח) הסדר הוא הפוך: אישה, בית כרם. הרמב"ם מסביר את הסיבה להיפוך זה בכך שהדרך הטבעית והנכונה היא מציאת פרנסה והתבססות כלכלית ורק אח"כ בניית בית ולאחר שיש כסף ויש מקום בו ניתן לשכן משפחה- אז מגיעה העת לשאת אישה וללדת ילדים.

רק הטיפשים, כדברי הרמב"ם הם ההופכים את הסדר ונושאים אישה לפני שיש להם יכולת כלכלית לפרנס משפחה ואז הופכים להיות מחפשי עבודה תמידיים ללא יציבות כלכלית (= "יחזור לבקש אומנות") וגרוע מכך- נזקקים לצדקה ונופלים לטורח על הציבור (= "יתפרנס מן הצדקה") ולכן, ע"פ הרמב"ם זהו הסדר הכתוב בקללות דווקא, כי מי שנוהג בדרך זו לא יראה

ברכה ולא תצליח דרכו. לסיום דבריו מצטט הרמב"ם פסוק מספר שמואל: "וַיְהִי דָּוִד לְכָל דָּרְכּוֹ מִשְׁכִּיל וְהָ עָמוֹ" הצלחתו של דוד והעובדה שה' היה עימו, היתה בגלל שהוא הקפיד להיות אדם ש"לכל דרכיו משכיל" פועל מתוך שכל, מתוך ההגיון. מי שבונה את חייו בסדר הנכון וההגיוני ועושה את המאמץ האנושי הנדרש מהאדם בעולם, הוא יזכה לברכת ה' ושיהיה ה' עמו. מי שמתנהל בצורה לא אחראית מבחינה כלכלית אינו יכול לסמוך על חסדי שמיים...

בימינו מתעוררת השאלה מה נחשב כבסיס כלכלי מספיק להקמת בית בישראל ולנישואין שהרי, בשונה מימים עברו, ההכשרה המקצועית בימינו יכולה להתפרש על פני שנים ארוכות וגם קניית בית אינה דבר של מה בכך. נראה כי העיקרון המנחה צריך להיות מה שהובא בדבריו של הרמב"ם, בני זוג צריכים לדאוג שלא ליפול לטורח על הציבור ולא להגיע למצב שבגלל צעדים לא שקולים הם הקימו בית שאין לו יכולת כלכלית והם נזקקים לכספי צדקה באופן תמידי.

3. נישואין והרהורי עברה

אחת הבעיות המרכזיות בדחיית גיל הנישואין היא ההתמודדות עם הרהורי עבירה. נוצר פער של שנים לא מעטות מתחילת ההתבגרות המינית של הנער/ הנערה ועד לנישואין. במשך שנים אלו נדרשים הנערים והנערות להתמודד עם מתח מיני לא פשוט שבא לידי פעמים רבות במה שמכונה ע"י חז"ל- הרהורי עברה. כלומר מחשבות שעניינן חטא. לכאורה נראה כי החטא עצמו והנפילה עצמה חמורים מהמחשבה עליהם אולם חז"ל קובעים כי הרהורי עברה קשים מעבירה. קשים גם בחומרתם וגם ביכולת להתמודד עימם. כלומר לעומת רוב האיסורים בהם המדד לחטא הוא המעשה עצמו, בענייני עריות וקדושת המין המחשבה והתודעה בהם שריו האדם, משמעותיות לא פחות ואולי אף יותר.

רבנו בחיי מביא שלוש סיבות לאמירה זו:1. הרהורי עבירה תדירים מביאים בסופו של דבר לידי חטא. כשאדם רגיל לחשוב מחשבות מסוימות, ההרגל מביא לבסוף לידי מעשה. כלומר הרהורי העבירה מעורר יותר תאוה באדם מאשר המעשה עצמו.

2. המחשבה מטמאת את הנפש בעוד המעשה פעמים רבות נשאר חיצוני לאדם ופגיעתו פחות עמוקה ושורשית.

הגמרא מתארת את נזיפתו של רב הונא ברב המנונא על כך שאינו נשוי (למרות שהיה אדם גדול) לדעת רב הונא מי שלא מתחתן עד גיל עשרים כל ימיו בעבירה. הגמרא תוהה האם יתכן לומר כי כל מי שאינו נשוי הוא חוטא? והיא מסייגת את הדברים ואומרת כי הכוונה היא כי מי שלא נישא עד גיל יהיה כל ימיו בהרהורי עבירה, כלומר ממחשבות מטרידות של חטא.

ובהקשר זה מצטטת הגמרא את דברי רבא המתאר את הקב"ה שמצפה לנישואי האדם עד גיל עשרים ואם אינו נישא עד גיל זה הוא אומר 'תיפח עצמותיו'- סוג של קללה, נזיפה.

את הביטוי 'תיפח עצמותיו' היו שהסבירו על דרך הדרש, שאם אין לאדם אישה הרי חסרה לו הצלע שלקח הקב"ה מעצמותיו ובנה ממנה את האישה ולכן נאמר 'תיפח עצמותיו' שהרי ללא אישה עצמותיו חסרות...

החשש מהרהורי עבירה אינו קיים רק אצל הבנים אלא מופיע להלכה גם כלפי בנות

הרמב"ם פוסק כי על אדם לפעול לנישואי בנותיו כשהן מגיעות לפרקן, כלומר כשהן בשלות לנישואין, כדי שלא יחטאו (=יבואו לידי זנות" ואין הכוונה בדבריו של הרמב"ם שיהפכו לזונות אלא שיחטאו בדברי עריות) או יגיעו להרהורי עברה. הרמב"ם מצטט פסוק באיוב "ופקדת נוך ולא תחטא" = אם תשגיח על ביתך אז תמנע מצב שיהיה בו חטא.

הפרק מסתיים בדבריו של הרב אליקים לבנון המתייחס למציאות של חברות בגיל תיכון ולנישואין בגיל צעיר כדרך להתמודדות עם היצר. הרב לבנון מדגיש בדבריו כי נישואין אינם פיתרון וכי גם לאחר הנישואין ישנן התמודדויות בתחום זה ולכן יש להתחתן מתוך בשלות ומוכנות ושהמוטיבציה להינשא לא תהיה רק הרצון להתמודד עם היצר המיני. המשל - אם תיקח שני עצים ותיטע אותם קרוב מדי אחד לשני - הם לא יוכלו להתפתח. אבל אם תשאיר מרחק ביניהם ותתן לכל מהם להתפתח כמו שצריך, תוכל בסוף לקחת מהפירות של כל אחד מהעצים ולהכין מאכל טעים.

הנמשל - אם תיקח נער ונערה צעירים ותתן להם להיות חברים, להיות בחד, הם לא יוכלו להתפתח כמו שצריך כי הרבה מהכוחות שלהם יהיו אחד אל השני. אבל אם כל אחד מהם יתפתח בנפרד כמו שצריך, אז כשהם יתבגר, הם יוכלו להתחתן ולהנות מהפירות של מה שהם עבדו עליו כל השנים.

שאלות:

1. מה עמדת המשנה ביחס לגיל הנישואין, ומהו המנהג המקובל היום?

מהן הסיבות למנהג היום?

המשנה אומרת "בן שמונה-עשרה לחופה", כלומר צריך להתחתן בגיל 18.

היום מקובל להתחתן בגיל מבוגר יותר, כי בגיל 18 הנערים והנערות עדיין אינם מוכנים לנישואים מכמה סיבות:

1. הם עדיין לא בשלים מבחינה נפשית
2. הם עדיין לא יכולים לפרנס את עצמם
3. הם עדיין לא מספיק התמלאו רוחנית מבחינת לימוד תורה, וצריכים להשקיע בזה זמן.

2. "אסור לאדם שיקדש את האישה עד שיראנה... אסור לאדם לקדש את בתו... עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה." מה ניתן ללמוד מדברי חז"ל אלו?

צריך שהתן והכלה ירצו אחד בשני. צריך שיכירו אחד את השני לפני החתונה, וידעו עם מי הם מתחתנים.

3. מהן שתי הסיבות שמביא הרב אבינר לאחר את גיל הנישואים כיום?

- סיבה 1 - אין לנערים בגיל הזה מספיק בגרות נפשית לצורך הקמת משפחה, ואין להם מספיק אחריות לניהול בית.
- סיבה 2 - אין לנערים בגיל הזה בגרות רגשית מספיקה בשביל לפתח קשר זוגי עמוק, כמו שמצופה היום בנישואין.

4. א. מהי הוראת הגמרא ביחס לשאלה האם להקדים לימוד תורה לנישואין או קודם להתחתן ואז ללמוד תורה?

ב. מה נהג בשאלה זו בן עזאי, ומהי ההנחייה לכלל האנשים?

א. ההנחייה של הגמרא היא שקודם ילמד תורה ורק אחר כך יישא אישה, ורק אם לא יכול להתמודד עם היצר הרע - יתחתן קודם, והגמרא מספרת שהיו בזה מנהגים שונים בין בבל לארץ ישראל.

ב. בן עזאי לא התחתן בכלל כי רצה ללמוד תורה כל חייו. לרוב האנשים ההנחייה הזו אינה מתאימה, כי הם לא דבוקים בתורה ברמה של בן עזאי, והעולם צריך להמשיך ולהתקיים.

5. א. מהו הסדר הראוי לנישואין ופרנסה על פי פרשת החוזרים מעורכי המלחמה בספר דברים?

הסדר הראוי הוא קודם כל לבנות בית, ולנטוע כרם (כלומר לדאוג לפרנסה ותשתית כלכלית ראויה) ורק אחר כך לשאת אישה.

ב. מהו הסדר המופיע בפרשת הקללות בספר דברים, ומדוע?

בפרשת הקללות הסדר הוא שקודם כל מדברים על האישה שאדם נושא, ורק אחר כך על הבית והכרם (כלומר רק אחרי הנישואים באה הדאגה למצב הכלכלי), והרמב"ם אומר שחלק מהקללה הוא שהאדם יעבוד בסדר הפוך מההגיון, וקודם יתחתן ורק אחר כך ידאג לפרנסת המשפחה.

6. מהי הנחיית הרמב"ם לגבי סדר הקדימות בין פרנסה לנישואין?

הרמב"ם אומר קודם לדאוג לפרנסה, ורק אחר כך להתחתן.

7. "הרהורי עבירה, קשין מעבירה" - הסבר את המשפט, ומדוע הוא נכון?

כאשר האדם מהרהר על ענייני ערוה, זה יותר חמור מאשר אדם שעושה מעשה ומקיים יחסי אישות אסורים.

1. כי המחשבה נכנסת עמוק לתוך האדם, ולא עוזבת אותו, וקשה יותר להתמודד איתה מאשר עם מעשה טכני, שאפשר לשכוח.

8. מדוע רב הונא סרב לראות את רב המנונא?

רב המנונא לא חבש כיסוי ראש של נשואים, וכאשר רב הונא ראה את זה הוא סרב לראות אותו, כי לדעת רב הונא לא יכול להיות שאדם יהיה צדיק אם הוא לא נשוי, כי בטוח יש לו הרהורי עבירה.

9. מדוע חכמים המליצו להתחתן בגיל צעיר ומה דעת הרב לבנון בנושא זה?

חכמים המליצו להתחתן בגיל צעיר כדי להימנע מהרהורי עבירה.

הרב לבנון לא ממליץ להתחתן בגיל צעיר מדי רק מהסיבה הזו, מכיון שההתמודדות עם היצר לא נעלמת כאשר מתחתנים, והאדם צריך לדעת להתמודד עם יצריו, ולא להתחתן רק כי הוא לא מסוגל להתאפק עם יצר העריות.

10. מהו המשל שהביא הרב לבנון על שני עצים, ומה הוא מסביר באמצעות משל זה?

המשל - אם תיקח שני עצים ותיטע אותם קרוב מדי אחד לשני - הם לא יוכלו להתפתח. אבל אם תשאיר מרחק ביניהם ותתן לכל מהם להתפתח כמו שצריך, תוכל בסוף לקחת מהפירות של כל אחד מהעצים ולהכין מאכל טעים.

הנמשל - אם תיקח נער ונערה צעירים ותתן להם להיות חברים, להיות ביחד, הם לא יוכלו להתפתח כמו שצריך כי הרבה מהכוחות שלהם יהיו אחד אל השני. אבל אם כל אחד מהם יתפתח בנפרד כמו שצריך, אז כשהם יתבגרו, הם יוכלו להתחתן ולהנות מהפירות של מה שהם עבדו עליו כל השנים.

שאלות בגרות:

קייץ תשעז

- א. (1) מדוע הרהורי עברה קשים מעברה? כתוב שני הסברים.
(2) יש המלצה שלא להינשא בגיל צעיר אף אם מטרת הנישואין להתגבר על יצר הרע והרהורי עברה. מהו הנימוק להמלצה זו?

קייץ תשעה

- א. במשנה כתוב "בן שמונה עשרה לחופה" (אבות, פרק ה', משנה כ"א), אך בימינו המצב אינו כך. מדוע? כתוב נימוק אחד.
ב. (1) חז"ל הנחו את האדם להקדים פרנסה לנישואין. מהי המטרה של הנחיה זו?
(2) "אישה תארש... בית תבנה... כרם תטע..." (דברים, כ"ח, ל').
רמב"ם ציין כי פסוק זה סותר לכאורה את ההנחיה של חז"ל להקדים פרנסה לנישואין.
פתוב את התירוץ של סתירה זו. בתשובתך ציין את ההקשר של פסוק זה.
ג. כיום אנשים רבים מקדימים נישואין לפרנסה. מהו ההסבר לכך, ומהי ההדרכה המוצעת עקב נוהג זה?

- א. רב הונא ראה שרב המנונא אינו חובש כיסוי לראשו, הפנה את פניו ממנו וסירב לראותו.
1. מדוע לא חבש רב המנונא כיסוי לראשו?
2. הסבר את הסירוב של רב הונא להביט ברב המנונא.
ב. אחד מחכמי זמננו כתב שחברות בין נער לנערה אינה מומלצת, והדגים זאת באמצעות משל העוסק באילנות.
הסבר את המשל והנמשל.

פרק ד' - קידושין ונישואין

קידושין (אירוסין בלשון המשנה)

מלשון הפסוק בדברים (כב, יג) "כי יקח איש אישה" למדו חכמים כי ההתקשרות בין איש לאישה לא יכולה להיעשות כרצונם וכלאחר יד אלא בצורה של "ליקוחין" - קידושין באחת משלוש דרכים:

1. כסף - האיש מוסר לאישה סכום כסף או שווה כסף בפני שני עדים ואומר לה "הרי את מקודשת לי..."
2. שטר - האיש מוסר לאישה בפני שני עדים שטר ובו כתוב "הרי את מקודשת לי בשטר זה" והאישה מקבלת את השטר מתוך מוכנות להינשא.
3. ביאה - האיש מתייחד עם האישה וחי איתה חיי אישות לשם קידושין. ואומר לה "הרי את מקודשת לי בביאה זו" ישנם שני עדים להתייחדות. בשלב זה נהיית האישה מקודשת לבעלה כלומר מיוחדת ומזומנת לו, אך עד שלב הנישואין היא אסורה גם עליו וגם על כל העולם.

ב. 2 ברכת האירוסין

בברכה זו אנו מודים לקב"ה על כך שנתן לנו את דיני עריות ועל כך שבני זוג טרם הנישואין הם אסורים זה לזה ונהיים מותרים רק ע"י חופה וקידושין. מטבע ברכה זו של הודאה על איסור הוא חריג, ובא לחדד את ההודאה העצומה שקיימת בנו על כך שבזכות דיני עריות והדינים השונים הקשורים בשלבי הקידושין והנישואין אנו זוכים לחיות חיים שיש בהם קדושה – "מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין".

ברכה זו מברך בדרך כלל הרב מסדר הקידושין, והיא צריכה להיאמר בפני עשרה אנשים על מנת לתת פומביות לנישואין ושלא לאפשר קידושי סתר. בכך גם מתחדדת ההכרה אצל בני הזוג כי בניית בית בישראל היא מעשה פרטי ואינטימי שלהם, אך יש בו גם ביטוי לקשר החזק וההדוק לבניין עם ישראל כולו.

ג. האישה נקנית

ליצירת קשר הנישואין בין איש לאישה ישנם שמות שונים אצל חז"ל- קידושין, ליקוחין, קניין. הביטוי 'האישה נקנית' מעורר פעמים רבות, שלא בצדק, את התחושה כאילו מדובר כאן על האישה כעל רכוש של הבעל. אלא שכדי להבין את הדברים לאשורם יש צורך להבין את משמעות הביטוי קניין אצל חז"ל. קניין בלשון המשנה הוא מעשה בו אדם מראה גמירות דעת (=הסכמה מלאה) בנושא מסוים. מעשה הקניין הוא נקודת האל-חזור בקשר מסוים, קניין, מסחר, נתינת מתנה, וכך גם קידושין. הביטוי קניין בהקשר של נישואין מבטא שינוי מעמד. "האשה נקנית" – כלומר היא משנה את מעמדה. עד עתה היא היתה פנויה ומעתה היא מקודשת. בהמשך המשנה אנו מוצאים את הביטוי "וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל" – אישה גרושה או אלמנה מעמדה משתנה, בשני מקרים אלה אין העברת כסף, ומכאן ניתן להבין שהכוונה היא לשינוי סטטוס ומעמד.

ד 1. קידושין בטבעת:

שלושה טעמים לכך שנהגו לקדש בנתינת טבעת ולא בנתינת כסף או שווה כסף אחר:

1. הטבעת, הנמצאת באופן תמידי על ידה של האישה מהווה תזכורת קבועה לנישואין ולקשר בין השניים.
2. הטבעת העגולה מבטאת אינסופיות- כמו צורת המגל שאין לה התחלה וסוף כך גם הברית ביניהם הינה ברית עולם- הקשר והאהבה בין האיש לאשתו יהיו בע"ה נצחיים

ד 2. הרי את מקודשת לי

משמעות האמירה "הרי את מקודשת לי" שאומר החתן לכלה בעת הקידושין היא "הרי את מזומנת ומיוחדת לי". הקדושה משמעה הפרשה והבדלה לצורך חיבור. כמו שאנו אומרים 'אשר קידשנו במצוותיו וציוונו'- הקב"ה ע"י המצוות מבדיל אותנו מן החול, מן הטומאה, או עולם הרשות, לצורך חיבור ודבקות בו יתברך. באופן דומה, בעת הקידושין האישה נהיית אסורה על כל העולם, מובדלת ממנו- על מנת להידבק בבעלה בייחוד אחד "ודבק באשתו והיו לבשר אחד".

ה. עדי הקידושין

למעמד הקידושין חייבים להיות שני עדים, כשרים לעדות שאינם קרובי משפחה. להבדיל מעדים שמעידים על אירוע שקרה, עדי הקידושין נחשבים לא רק עדי הוכחה אלא גם עדי קיום – ללא נוכחותם אין תוקף למעשה הקידושין. כמו בעת אמירת ברכת האירוסין, גם כאן אנו רואים שוב את שני הפנים הקיימים בטקס הנישואין: הפרטי- הזוגי, והציבורי-לאומי.

ו. הכתובה בפרק ה' נעסוק בהרחבה בנושא זה. נקודות הקשורות לכתובה כחלק ממעמד הנישואין:

- הכתובה נקראת בין שלב הקידושין לשלב הנישואין על מנת ליצור הפרדה ביניהם. בכך בא לידי ביטוי שאלו הם שני שלבים שונים בהליך.
- החתן עושה מעשה של קניין על הכתובה. כפי שהסברנו קודם, מעשה הקניין אין פירושו שהוא קונה את הכתובה, אלא שהוא מבטא את גמירות הדעת שלו, את הסכמתו ואחריותו על כל הנאמר בה.
- העדים משמעותיים בשלושה צמתיים במהלך החתונה: בעת נתינת הטבעת והקידושין, בחתימתם על הכתובה ובעדותם על כניסת החתן והכלה לחדר הייחוד (אצל האשכנזים)
- החתן מוסר את הכתובה לכלה תוך אמירת 'הרי כתובתך'. בכך מקבלת הכתובה תוקף הלכתי מחייב.
- יש לשמור את הכתובה היטב שלא תאבד.

ז החופה-המילה חופה הינה מלשון חיפוי, כיסוי.האפשרויות השונות להבנת המעשה הנקרא חופה:

1. כניסת החתן והכלה לביתם המשותף לאחר הנישואין (ללא ייחוד)
2. פריסת טלית או בד על שניהם יחד בעת החתונה
3. כיסוי פני הכלה בהינמיה
4. ייחוד החתן עם הכלה בחדר הייחוד

אצל האשכנזים נוהגות כל הדעות הללו יחד בעת החתונה ואילו הספרדים אינם נוהגים שהחתן והכלה נכנסים לחדר ייחוד אלא הטלית המכסה את שניהם תחת החופה מהווה את הייחוד.

ז 2. ברכות הנישואין

בברכות הנישואין יש גם מימד של שבח והודאה וגם מימד של תפילה. הן שזרות יחד שלושה מעגלים: המעגל הזוגי- האישי, האינטימי והפרטי של החתן והכלה הכולל בקשות על השמחה שלהם זה בזה, המעגל הלאומי – בקשות על עם ישראל וארץ ישראל (קבוצה גלויות, תפילה לגאולה – מהרה ישמע בערי יהודה .. ועוד) והמעגל האוניברסאלי – הודאה על בריאת העולם והמשך קיום העולם כפי שהוא בא לידי ביטוי בנישואין- בהולדת ילדים ובשמחה שהנישואין מביאים לעולם. גם הדרך בה בנויות שבע הברכות וגם המעשים השונים שנועדו להזכיר את חורבן ירושלים והתקווה לבניינה (כיוון פני החתן הכלה, אפר על ראש החתן ושבירת הכוס), נועדו להזכיר לבני הזוג כי ביתם הנבנה בע"ה הוא חלק משרשרת הדורות של עם ישראל ובניינו מהווה חלק מבניין האומה ובניין ירושלים. החיבור בין איש לאישה הוא מעשה של תיקון, בנייה ויצירה, שיכולות להיות לו השפעות במעגלים מתרחבים.

נישואין אזרחיים

בטבלה מופיעים טיעוני הסוברים שלנישואין אזרחיים יש תוקף הלכתי ודורשים גט לחומרא בעת פירוקם מול טיעוני אלו הסוברים כי אין להם תוקף הלכתי:

לנישואין אזרחיים יש תוקף- יש צורך בגט לחומרא	לנישואין הלכתיים אין תוקף- אין צורך בגט
נתינת הטבעת הרי היא כקידושי כסף	נתינתה היוותה מעשה סמלי בלבד ולא היתה בה כוונה לקדש ע"פ דין התורה
העובדה כי הם חיים יחד כזוג ומקיימים יחסי אישות מהווה קידושי ביאה. ישנו כלל הלכתי האומר "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות" כלומר כאשר בני זוג מקיימים יחסי אישות כוונתיהם אינן לסיפוק רגעי אלא לקשר מחייב.	הכלל 'אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות' תקף רק לגבי אנשים שומרי תורה ומצוות ולא לגבי אנשים שהתרחקו מדרך התורה ולא מתכוונים לממש את האפשרות הזו מבחינה הלכתית. לכן אין הביאה מהווה קידושין.

שאלות:

1. מה ההבדל בין האירוסין שלנו לאירוסין בתקופת חז"ל.

בימינו - אירוסין זה ההסכמה של בני הזוג שהם רוצים להתחתן. [אם הם מתחרטים, הם פשוט נפרדים].

בזמן חז"ל - אירוסין זה מעשה הקידושין שבו החתן נותן טבעת לאישה ומקדש אותה. [אם הם מתחרטים, האישה צריכה גט].

2. מהם הקידושין ומהם הנישואין?

קידושין - נתינת הטבעת מהחתן לכלה בפני שני עדים, ואמירת "הרי את מקודשת לי..."

נישואין - הכנסה לביתו - עוברים לגור בבית אחד [בימינו נעשה בזה שהם נמצאים מתחת לחופה ביחד, או שהם נכנסים אחרי החופה לחדר ייחוד].

3. מהי ברכת האירוסין ומי מברך אותה?

ברכת האירוסין היא הברכה שמברכים בתחילת החופה, עוד לפני מעשה הקידושין.

היא כוללת 3 חלקים: "וציונו על העריות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין".

א. הציווי על איסורי העריות.

ב. האיסור לחיות חיי אישות כאשר החתן והכלה מאורסים.

ג. ההיתר לחיות חיי אישות כאשר החתן והכלה נשואים.

חותמים את הברכה: "מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין" - מבטא את הקדושה של הקשר בין האיש והאישה.

מברך אותה הרב מתחת לחופה. [אפשרי שהחתן יברך, אבל כדי לא לבייש את מי שלא יודע לברך נהגו שהרב מברך את הברכה הזו ביחד עם ברכת בורא פרי הגפן].

4. מה משמעות לשון המשנה המדברת על "האשה מתקדשת בשווה פרוטה" ומה משמעות לשון "האשה נקנית בשווה פרוטה"?

קידושין - מבטא את הקשר הפנימי שבין האיש והאשה, שאינו מבוסס על רווח אלא על קדושה.

קניין - בא לבטא את המחוייבות של האשה לבעלה - היא כבר אינה יכולה לבחור בגבר אחר.

5. מדוע עושים קניין בשווה פרוטה?

הקניין בשווה פרוטה מבטא שני דברים הפוכים:

1. הקניין מבטא מעשה מוחלט שיש בו הסכמה מלאה כמו בכל מעשה ממוני.

2. שווה פרוטה מבטא את העובדה שאין כאן קניין 'חפץ', ולכן לא משלמים כמה שהאשה שווה, שהרי אין מחיר לבן אדם. האשה אינה רכוש הבעל אלא מחוייבת לו מבחינת המעמד האישי - היא יכולה לחיות חיי אישות רק איתו.

6. האם ניתן לקדש בכל חפץ, ומדוע נהגו לקדש דווקא בטבעת?

ניתן לקדש בכל דבר שווה לפחות פרוטה. אבל נהגו לקדש בטבעת משתי סיבות:

א. הטבעת נמצאת כל הזמן על היד ומזכירה את המחוייבות ההדדית.

ב. הטבעת עגולה ומסמלת נצחיות אין סופית כמו שחיי הנישואים הם נצחיים, וממשיכים כל הזמן.

7. מהי המשמעות של האמירה: "הרי את מקודשת לי"?

המשמעות היא שהחתן אומר לכלה: הרי את מיוחדת עבורי, ומופרשת עבורי, ואסורה על כל העולם.

8. מה תפקיד העדים במהלך הקידושין?

העדים הם אלו שנותנים תוקף למעשה הקידושין. (ללא עדים, גם אם החתן נותן לכלה טבעת, היא אינה מקודשת).

העדים חייבים לראות את נתינת הטבעת.

העדים חייבים להיות כשרים. כלומר, שומרי תורה ומצוות, ואסור להם להיות להיות קרובי משפחה של החתן או של הכלה, וגם לא קרובי משפחה ביניהם.

8. א. מהי הכתובה?

מסמך שבו הבעל מתחייב כלפי אשתו במספר דברים שהוא צריך לדאוג להם, כמו לזון אותה, ולפרנס אותה, ולקיים איתה יחסי אישות. בכתובה הבעל גם מתחייב על סכום כספי שיינתן לאישה אם הנישואין יתפרקו והיא תקבל גט.

ב. מדוע קוראים אותה מחת לחופה, ומדוע דווקא בשלב הזה של הטקס?

קוראים אותה מתחת לחופה, כדי להדגיש שטקס החתונה הוא לא רק כיף ושמחה, אלא יצירת מחויבותאמיתי בין בני הזוג. חתונה היא לא רק אהבה וזכויות, אלא גם חובות ואחריות.

קוראים אותה בשלב הזה כדי להפריד בין טקס הקידושין לטקס הנישואין, וכדי לאפשר שוב את ברכת היין.

9. מה עושים עם הכתובה?

מתחת לחופה החתן נותן את הכתובה לכלה, בנוכחות שני עדים.

את הכתובה שומרים בבית, למקרה שיהיו גירושים והאישה תצטרך לגבות את הסכום האמור בכתובה.

כיום משאירים טופס נוסף -העתק כתובה - ברבנות הראשית, למקרה שהכתובה תאבד, שתהיה הוכחה לגבי תוכן הכתובה.

10. מהן ההגדרות השונות למושג חופה?

1. החופה שאנו עושים היום - פריסת בד מעל ראש החתן והכלה.

2. כאשר החתן והכלה מתחילים לגור יחד אחרי החתונה.

3. פריסת ההינומא על ראש הכלה.

11. כיצד מבצעים את הייחוד על פי הספרדים ועל פי האשכנזים?

אשכנזים - אחרי החופה הולכים לחדר סגור ונעול, ונמצאים שם מספר דקות ביחד. במשך זמן הראוי לקיום יחסי אישות, למרות שבפועל בחדר הייחוד החתן והכלה אוכלים, שותים ונרגעים לאחר ההתרגשות של החופה, ומקבלים קצת זמן שקט לעצמם בתוך כל המהומה של החתונה.

ספרדים - פריסת הטלית בזמן החופה מעל החתן והכלה הוא הייחוד בשלב זה, המשך הייחוד הוא כאשר החתן והכלה הולכים לביתם לאחר החתונה.

12. מהו הנושא של ברכות הנישואים?

ישנן שבע ברכות:1. ברכת הגפן - על היין.

2. שהכל ברא לכבודו - ברכה לכבוד הקהל הגדול שהתאסף לחתונה.

3+4. יוצר האדם + אשר יצר את האדם בצלמו... והתקין לו ממנו בניין עדי עד => שתי ברכות על יצירת האדם והאישה.

5. שוש תשיש ותגל העקרה - ברכה על שמחת עם ישראל בזה שנבנה בית חדש בישראל.

6+7. שמח תשמח רעים האהובים + אשר ברא ששון ושמחה... משמח החתן עם הכלה => שתי ברכות על שמחת החתן והכלה בחתונה.

13. הבא שלושה מנהגים שנהגו מתחת לחופה כדי לזכור את חורבן ירושלים.

- אומרים את הפסוק מתהילים: "אם אשכח ירושלים תשכח ימיני..."
- שוברים כוס
- שמים אפר על הראש של החתן

14. הצג את הדעות השונות לגבי כיסוי ראש לאחר החופה?

יש מבנות אשכנז שנוהגות לכסות את ראשן כיסוי מלא לאחר חדר הייחוד. והרוב אינן מכסות כי מסתפקות בהינומה.

יש שכתבו שאין צורך בכיסוי ראש כי החתונה תושלם רק לאחר שהזוג יגיעו לביתם בסוף החתונה.

15. מהם ימי שבע הברכות?

שבעה ימים לאחר החתונה, עדיין שמחים בשמחת החתונה, ולכן בכל פעם שועדים עם החתן והכלה מברכים בסוף הסעודה את שבע ברכות הנישואין.

נוהגים לעשות סעודה חגיגית כזו בכל יום מימי שבע הברכות.

ב. מהם התנאים לברך את שבע הברכות?

1. צריך שיהיה מניין.

2. צריך שיהיו: "פנים חדשות" - כלומר אנשים שעדיין לא שמחו עם החתן והכלה בימים הקודמים.

16. מהם נישואים אזרחיים ומה התוקף שלהם?

נישואים אזרחיים - גבר ואישה שאינם מתחתנים בחתונה דתית (או כי הם לא יכולים, או כי הם לא רוצים), ונרשמים במשרד הפנים של המדינה כזוג נשוי. התוקף שלהם שנוי במחלוקת:

דעה א' - הנישואים תקפים מבחינה הלכתית, והם נחשבים נשואים (= זה אומר שאם הם נפרדים האישה צריכה גט). נימוק: הם קיימו יחסי אישות כזוג נשוי, וניתן לקדש גם בביאה. ויש לנו כלל ש"אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות", כלומר אדם לא מקיים יחסי עם מישהי באיסור, אם הוא יכול לעשות זאת בהיתר

ולכן גם נחשבים נשואים מבחינה הלכתית.

דעה ב' - הנישואים לא תופסים מבחינה הלכתית, והם לא נחשבים נשואים (=זה אומר שאם הם נפרדים, לא צריך גט). נימוק: הם לא רצו חתונה דתית, ולכן כל המעשים החיצוניים כמו נתינת טבעת, או יחסי אישות לא נעשה לשם קידושין הלכתיים. והכלל "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות" הוא רק לגבי אדם שומר תורה ומצוות, שהתורה חשובה לו.

17. מהי המשמעות של חתונה עם "פסולי חיתון"?

ישנם פסולי חיתון שהם ערוה, קרובות משפחה או אשת איש, ואז הנישואין לא תופסים, ואם נולד ילד מנישואין אלו - הוא נחשב ממזר

ישנם פסולי חיתון שקשורים למעמד האישי של החתן והכלה, כהן וגיוורת או גרושה, ואז הנישואין תקפים, אבל הילד פסול להוונה (= "חלל").

18. מה עושים במקרה של "קידושי שחוק"?

במקרה של "קידושי שחוק" [=נער קידש נערה בצחוק, תוך כדי משחק ביניהם, והיו עדים כשרים למעשה הקידושין] יש ספק האם הקידושין תופסים או לא, ולכן אנחנו מחמירים לכל הכיוונים: מצד אחד הנערה לא מקודשת, ולכן הם לא יכולים לחיות כזוג נשוי.

מצד שני הנערה כן מקודשת, ולכן היא חייבת לקבל גט מהנער שקידש אותה, והיא נחשבת כגרושה (לא תוכל להתחתן עם כהן).

בכל מקרה כזה, צריך להתייעץ עם רב. והטוב ביותר הוא לא לשחק משחקים בנושא רציני כזה.

שאלות בגרות:

קיץ תשעג

ב. (1) מה הם "אירוסין" בלשון ימינו, ומה הם "אירוסין" בלשון המקרא וההלכה?

(2) זוג "מאורס" בלשון ימינו ומעוניין לבטל את האירוסין- כיצד יעשה זאת?

זוג "מאורס" בלשון המקרא ומעוניין לבטל את האירוסין- כיצד יעשה זאת?

א. מה הם קידושי שחוק? מהו מעמד ההלכתי של קידושין אלה?

ב. מה על האישה לעשות כדי למנוע תסבוכת במקרה של קידושי שחוק?

קיץ תשעד

א. חתן רשאי לברך את ברכות האירוסין, אולם ברוב קהילות ישראל נהוג שהרב הוא המברך אותן. כתוב שני נימוקים למנהג זה.

ב. במשנה במסכת קידושין כתוב: "האישה נקנית בשלוש דרכים". כתוב את ההבדל בין קניין של חפץ לקניין שבקידושי אישה.

ג. באיזה שלב בחתונה נהוג לקרוא את הכתובה, ומדוע?

קיץ תשעה

א. בני זוג שהתחתנו בנישואין אזרחיים ורוצים להיפרד — יש פוסקים שמחייבים גט, ויש שאינם מחייבים.

כתוב את שני הנימוקים של המחייבים גט ואת שני הנימוקים של הפוטרים.

ב. כיצד בתי הדין הרבניים נוהגים כיום בנוגע לגט בנישואין אזרחיים? הבחן בין שני מצבים.

קיץ תשעו

א. (1) במעמד הקידושין החתן אומר לכלה "הרי את מקודשת לי".

הסבר את המשמעות של אמירה זו.

(2) בהרבה מקומות נהגו שכותבים וחותמים שטר הכתובה בשני טפסים. טופס אחד נמסר

לידי הכלה ("הרב בנימין אדלר).

כתו ב מה עושים בטופס שטר הכתובה השני, והסבר את הטעם לכך.

פרק ה' - מחויבויות שבין איש ואשתו.

הזוגיות אינה יכולה להתקיים רק על בסיס האהבה והרגש אלא יש בה גם יסוד של ברית, של מחויבות הדדית שהיא מעבר לרגש זה או אחר, והיא נותנת תוקף לבית היהודי. כמובן שזוג המקיים מערכת יחסים טובה נזקק פחות ל"טופס החובות והזכויות" של אחד כלפי השני, אבל בכל זאת חשוב שזה יהיה חלק מהמסד שעליו אנו בונים את הקשר הזוגי משפחתי.

הכתובה היא שטר התחייבות של האיש לאשתו בזמן היותם נשואים, וכן ח"ו למצב שבו יתפרקו הנישואין.

את הכתובה תיקן ר' שמעון בן שטח.

עד שאדם נישא הוא דואג רק לצרכיו האישיים, מיום שנישא חייב הוא לדאוג לאשתו כמו שהוא דואג לעצמו: "אשתו כגופו".
* "טוב איש חונן ומלווה, יכלכל דבריו במשפט".

"טוב איש חונן ומלווה" - כלפי אשתו וילדיו חייב לתת להם כל צרכם ואפילו יותר מזה. "יכלכל דבריו במשפט" - כלפי עצמו עליו לנהוג בצמצום וצורה מחושבת. מערכת היחסים הממונית בין בני הזוג מעניקה למסגרת הנישואין הגדרה חדשה: "מעטה אין כאן שניים אלא אחד" "ואני אפרנס ואכלכל... ואוקיר (=אכבד)...". (מתוך הכתובה) - הנתינה והשותפות הכלכלית אינם רק דבר טכני, הסכם ממוני-משפטי, אלא הם ביטוי ליחס וזיקה נפשית.

הכתובה - מסמך המפרט את התחייבויות הבעל כלפי אשתו בימי נישואיהם ולאחר הפסקתם חס וחלילה (עקב גירושין או מות הבעל). את הכתובה תיקן ר' שמעון בן שטח כדי להגן על האישה.

מטרות הכתובה:

1. להקשות על הבעל לגרש את אשתו. "כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה"
2. להבטיח את עתידה הכלכלי של האישה, במקרה של גירושין או מות הבעל (שלא תישאר בחוסר כול).
3. "שטר הכתובה הוא תקנת השלום בין הבעל ואשתו והוא בטחון ושלוות האישות ביניהם" - זה נותן בטחון ושלווה בקשר.

בכתובה - כמה חלקים:

- א. פתיחה- הזמן והמקום שבו נערכת החתונה ושמותיהם של בני הזוג.
- ב. התחייבות שמתחייב הבעל- דאגה לפרנסה ולחיים כמשפחה: הסדרת מצב האישה המקרה שתישאר לבדה(בגלל גירושין או מות הבעל),פירוט הנדוניה- הרכוש שהאישה מביאה עמם לביתם המשותף..
- ג. ערבויות לביצוע התחייבויות- האיש משעבד חפצים מנכסיו כדי שיוכל לממש את התחייבויותיו..
- ד. קניין ושבעה: האיש מתחייב במעשה קניין לקיים את כל האמור בכתובה,ובחלק מקהילות ישראל החתן גם נשבע שבועה חמורה בתקיעת כף.
- ה. חתימות הבעל והעדים.

התחייבויות הבעל:

1.	שארה ומזונות.	{
2.	כסותה מתן כסות ומדור.	{ <u>מהתורה</u> (לימי הנישואין)
3.	עונתה חיי אישות.	{
4.	עיקר כתובה (דמי כתובה)	{ <u>מדרבנן</u>
5.	תוספת כתובה	{ (למקרה של פירוק הנישואין:
6.	נדוניה	{ גירושין או מות הבעל)

תוספת נדוניה

***שארה- מזונות-** צורכי הכלכלה השוטפים של האישה. האיש חייב לספק לאישה את מזונותיה לפי המינימום הדרוש לה, בהתאם למנהג המקום והחברה שהם חיים בה. יש שני כללי יסוד בנושא: **א.** האישה זכאית לרמת המזונות שהאיש מרשה לעצמו. **ב.** האישה זכאית לחיות ברמת החיים שהורגלה לפני נישואיה "עולה עמו ואינה יורדת".

***כסות ומדור-** בגדים, תכשיטים, כלי בית ומקום מגורים ראוי ונוח. גם כאן חלים כללים עקרוניים: **א.** "הכול כמנהג המדינה" כלומר הנורמה הנהוגה בתקופה ובמקום מגוריו של הזוג. **ב.** "עולה עמו ואינה יורדת" בהתאמה לרמתו הכלכלית של האיש.

***עונה-** האיש מחויב לחיות חיי אישות עם אשתו.

בעל חייב לאשתו עשרה דברים. שלושה מהתורה ושבעה מדרבנן. השלושה שהם מהתורה נרשמים בכתובה. החובות מדרבנן נקראים תנאי בית דין חובות שחכמים חייבו את הבעל בעת שנשא אותה לאישה). מתוך השבעה מדרבנן רק עיקר כתובה נרשם בכתובה וכל היתר לא נרשמים, ונקראים תנאי כתובה. **כלומר: תנאי ב"ד: כל חובות הבעל לאשתו מדרבנן.** **תנאי כתובה:** חובות הבעל לאשתו שהם מדרבנן ואינם כתובים בכתובה.

עשר חובות הבעל לאשתו (או זכויות האישה מבעלה)

<p align="center"><u>"שארה כסותה ועונתה לא יגרע"</u></p> <p><u>1.שארה:</u>מזונותיה וצרכי הכלכלה השוטפים</p> <p><u>2.כסותה:</u> מלבושים, מגורים, כלי בית, קוסמטיקה.</p> <p><u>3.עונתה:</u>לחיות עימה חיי אישות .</p>	<p align="center"><u>מהתורה</u></p> <p align="center">נכתבים בכתובה.</p>
<p><u>4.עיקר כתובה:</u> סיכום קצוב הכתוב בכתובה, שהבעל חייב לתת לאישה עם פירוק הנישואין (גירושין או מות הבעל) 200 זוז ו-100 זוז לאלמנה/ או גרושה.</p>	<p align="center"><u>מדרבנן</u></p> <p align="center">נכתב בכתובה.</p>
<p><u>5.פדיון משבי:</u> הבעל חייב לפדות את אשתו בכל מקרה בו נשללת חירותה. הפוסקים נחלקו אם החובה לשחרר את האישה חלה גם במקרה שהאישה נאסרה באשמתה. יש הפוסקים: הבעל חייב לפדות רק אם נשבתה בכוח או במקרה(כלומר לא באשמתה)</p> <p>יש הפוסקים: גם אם נשבתה או התחייבה מאסר באשמתה חייב הבעל לפדותה.</p> <p><u>6.ריפוי:</u>במקרה שחולה חייב לדאוג לריפוייה ולממן את הוצאות הריפוי. גם בכך נחלקו הפוסקים.</p> <p>יש הסוברים: שאין הבעל חייב לרפואתה אם חלתה באשמתה. לדוגמא: אכלה דברים שמזיקים לה בכוונה.</p> <p>יש הסוברים: שחובה זו חלה על הבעל אפילו אם חלתה האישה כתוצאה מאשמתה.</p> <p><u>7.קבורה:</u> מתה אשתו חייב לממן את קבורתה והספדה. <u>8</u></p> <p><u>מזונות ומדור לאחר מות:</u>האשה אינה יורשת את בעלה אך היא זכאית להמשיך לגור בבית בו חייתה עם בעלה ולהמשיך להתפרנס מנכסיו בעלה (ירשתו) כל ימי אלמנותה. *ברגע שהאישה התחתנה או תבעה את כתובתה בבה"ד פקעה זכותה למזונות ומדור. *מזונות האשה קודמים לתשלום הירושה.(אם יש מעט כסף הן תקבלנה אותו והבנים לא ירשו)</p> <p><u>9.כתובת בנים דכרין.</u>(בנים זכרים) : אם האישה מתה בחיי בעלה. בניה יירשו את כתובתה לאחר מותו. נוסף על חלקם בירושתו שיחלקו בשווה עם אחיהם מאם אחרת.(כתובת בנים דכרין תוקנה כדי שהנדוניה שהוא נותן לביתו לא תעבור בירושה לאחרים, אלא לנכדיו, לכן יתן לביתו נדוניה בעין יפה). כיום בוטל כתובת בנים דכרין.</p>	<p align="center"><u>מדרבנן.</u></p> <p align="center">לא נכתבים בכתובה.</p> <p align="center"><u>תנאי כתובה</u></p>

***עיקר כתובה**- הסכום הבסיסי הוא 200 זוז לבתולה, כשההנחה היתה כי זה יספיק לכלכלת האישה במשך שנה, ושכל בעל, גם עני, יוכל לעמוד בו. סכום זה שווה היום כמה מאות שקלים. אישה גרושה/אלמנה, האיש מתחייב ב100 זוז מאחר ומדובר באישה שיש לה כבר בסיס כלכלי מסוים. סכומים אלה לא הספיקו בד"כ ולכן תיקנו חז"ל שהאיש יתחייב גם ב"תוספת כתובה"- סכום כסף נוסף שיינתן לאישה עם פירוק הנישואין.

*כיום ברוב מקרי הגירושין האיש והאישה עורכים הסכם גירושין המפרט את כל החישובים הכלכליים בין איש ושתו, והסכומים שנזכרו בכתובה נבלעים ונטמעים באותם סיכומים כספיים. החוק היום הוא לחלק את הרכוש בין בני הזוג.

*זוג שרוצה להתחתן, נרשם לרבנות או במועצה הדתית שבאזור מגורי החתן או הכלה. יש שני נוסחי כתובות. אשכנזי וספרדי. הכתובה ניתנת לזוג על פי המוצא של החתן.

חובות האישה לבעלה (או זכויות הבעל מאשתו)

לאישה ארבע חובות (כולם מדרבנן)

1. **מעשה ידיה** : חייבת לדאוג לניהול משק הבית וגידול הילדים
2. **מציאתה** : אשה שמצאה מציאה, היא שייכת לבעלה-לפרנסת המשפחה. (אם הבעל אינו משתמש לצורכי המשפחה, הוא אינו זכאי במציאתה)
3. **ירושת נדונייתה לאחר מותה** : הבעל יורש את כל נכסיה של אשתו לאחר מותה (גם אם אלה נישואים שנים ויש לה ילדים מנישואיה הראשונים) והוא קודם לכל אדם בירושה. (הבעל יורש גם נכסי מלוג וגם נכסי צאן וברזל)
4. **פירות נכסיה בחייה** : (פירות = רווחים, הכנסות) הבעל רשאי להשתמש ברווחים שמרוויחים מן הנכסים שהאישה מביאה עמה בעת נישואיה וכן ברווחים מן הנכסים שהיא רוכשת בימי הנישואין (ירושה-מתנה).

שימוש הבעל ברווחים הוא לא לתועלתו האישית אלא לצורכי פרנסת המשפחה בלבד. אם הבעל אינו משתמש ברווחי הנכסים לצורך הפרנסה אז הוא אינו זכאי להם והם שיכים לאישה.

חובות האישה (זכויות הבעל) כנגד זכויותיה

חובת האישה	כנגד	סיבה
מעשה ידיה	מזונותיה	חכמים תקנו שאישה חייבת במעשה ידיה לבעלה מכיוון שהוא חייב במזונותיה
פירות נכסיה בחייה	פדיונה	זכות הבעל להשתמש בפירות הנכסים של אשתו הם כנגד חובתו לפדותה. וגם אם אין לאישה רכוש המפיק רווחים, חייב הבעל לפדותה.
ירושת נדונייתה לאחר מותה	קבורתה	זכות הבעל לרשת את נדוניית אשתו והיא כנגד חובתו לקבורה. וגם אם לא הביאה נדוניה כלל, עדיין חייב לקבורה

● **כל הדברים האלה אעפ"י שלא נכתבו בכתובה, כיוון שנשאה, זכה בארבע דברים אלו...**

מלאכות הבית-

* **"ואילו המלאכות שאישה עושה לבעלה: טוחנת, ואופה, ומכבסת, ומבשלת, ומניקה את בנה מצעת לו המיטה ועושה בצמר.."** (מסכת כתובות) על פי המשנה החובה לדאוג לאמצעי הקיום של המשפחה מוטלת על האיש, ואילו החובה לנהל את הבית מוטלת על האישה. חובת מזונות (לאישה) קודמת לחובת מעשה ידיה, ע"כ אם אינה מסוגלת לעבוד, חובת האיש במזונותיה לא מתבטלת.

***הר יעקב אריאל**- החיים המודרניים שינו את המערך הזוגי, ואת התפקידים במשפחה. בעבר אישה היתה חייבת לבעלה את הכנסותיה וכן היתה צריכה לשאת בעול הבית. עם המהפכה התעשייתית אשה יוצאת לעבוד ובבית נעזרת בכל מיני מכשירים

חשמליים ולכן ההלכה התאימה את עצמה לתקופה: אישה יכולה לומר לבעלה "איני ניזונת ואיני עושה..." כלומר ניתן לשנות את תנאי הנישואין כרצון איש ואישה. יותר מכך, אין האישה חייבת בכל המלאכות שסבתה הייתה חייבת בהן. (בגלל ההתפתחות הטכנולוגית). בהחלט בתקופתנו, ניתן לצפות לשותפות מלאה של שני בני הזוג במלאכות הבית ובגידול הילדים.

מדינה - הרכוש שהאישה מביאה לבית בעלה, הן רכוש שהיה לה לפני הנישואין, והן הרכוש שהיא רוכשת בימי הנישואין, כגון כסף ירושה.

ההלכה מבדילה בין שני סוגי נכסים שהאישה מביאה:

נכסי צאן וברזל: אלה נכסים שהאישה מעבירה לרשות בעלה בעת נישואיהם. הנכסים נרשמים בכתובה והבעל מסכים לקבל אחריות עליהם. האישה תוכל לקבל חזרה עקב גירושין או מותו של הבעל, בערך שהיו שווים **בעת הנישואין**, (הערך הכתוב בכתובה). כאשר האישה מקבלת את הנכסים בחזרה הדבר מחושב לפי הכלל:

אם פחתו – פחתו לו	אם הותירו – הותירו לו
אם ירד ערך נכסים מהסכום שהוערך בכתובה ישלים הבעל את ההפרש מכיסו. כלומר אם ערך הרכוש יורד הבעל מפסיד.	אם עלה ערך הנכסים על הסכום שהוערך בכתובה האישה מקבלת את שווי הנכסים כפי שכתוב בכתובה כלומר: אם ערך הרכוש עולה הבעל מרוויח.

אם הנכסים התקלקלו או שאבדו, הבעל אחראי להם באותו ערך שנרשם בכתובה.

נכסי מילוג: נכסים שנשארים בבעלות האישה ולא נרשמים בכתובה. (בנכסי מילוג כלולים נכסים שהאישה הביאה בעת נישואיה או נכסים שירשה או קיבלה לאחר נישואיה). בנכסי מילוג אין הבעל אחראי לקרן והאזכאי לקבל את הפירות (כלומר את הרווחים). לאחר פירוק הנישואין יחזור הרכוש לאישה בלי להתחשב בערכו בזמן הנישואין. לפי הכלל:

אם פחתו – פחתו לה	אם הותירו – הותירו לה
אם ערך הרכוש ירד האישה הפסידה	אם ערך הרכוש עלה האישה הרוויחה

לפני הנישואין יכולים בני הזוג להחליט אילו נכסים יהיו נכסי צאן וברזל ואילו נכסי מילוג. אך כל נכס שירשה או שקיבלה לאחר נישואיה נכלל בנכסי מילוג.

לסיכום הבדלים בין נכסי מילוג לנכסי צאן וברזל:

נכסי צאן וברזל	נכסי מילוג
מעריכים את שווי וכותבים בכתובה	לא נכתבים בכתובה
נכסים שאישה מעבירה לרשות בעלה	נכסים שנשארים בבעלות האישה
הבעל אחראי לקרן	הבעל אינו אחראי לקרן. (בזמן גירושין לא מתחשבים מה היה ערכם בזמן הנישואין)
האיש מפסיד או מרוויח, אם פחתו- פחתו לו אם הותירו- הותירו לו, ירד המחיר- הפסיד ולהיפך	האישה מפסידה או מרוויחה: אם פחתו – פחתו לה, אם הותירו- הותירו לה ירד, המחיר - הפסידה ולהיפך

המשותף לנכסי צאן וברזל ונכסי מילוג:

1. הבעל מקבל את פירות הנכסים לפרנסת המשפחה.

2. אם הבעל אינו משתמש ברווחים לצרכי המשפחה הם שייכים לאישה.

3. כל הנכסים עוברים אל הבעל בירושה, לאחר מות אשתו.

4. כל הנכסים חוזרים אל האישה במקרה של גירושין

משמעות השמות:

נכסי צאן ברזל: הנכסים הם כמו צאן שהרועה מקבל אחריות עליהם והוא מבוטח בערכו וקיים כמו ברזל.

נכסי מלוג: מלוג- ביוונית הליבה, האיש חולב את הרכוש = מקבל ממנו רווחים, אך הרכוש אינו שלו.

פרק ה - כתובה

1. מה לומד רב עזרא מהפסוק: "טוב איש חונן ומלווה, יכלכל דבריו במשפט"?
רב עזרא לומד: שאדם צריך להיות "חונן ומלווה" כלפי אשתו ילדיו, כלומר לתת להם בשפע, ואילו כלפי עצמו להיות "יכלכל דבריו במשפט" כלומר להיות חסכן על הוצאות של עצמו, וכך יוכל לתת יותר למשפחתו.

2. איזה שני סוגי מחוייבויות מופיעות בכתובה?
סוג אחד: "אני אזור ואפרנס" - מחוייבות ממונית
סוג שני: "אני אוקיר [=אכבד]" - מחוייבות רגשית.

3. מה פירוש ההתחייבות המופיעות בפסוק: "שארה כסותה ועונתה" (שמות כא, י)?
שארה - מזונות, אוכל.
כסותה - בגדים ובית לגור בו.
עונתה - קיום יחסי אישות.

4. ציין והסבר שלוש התחייבויות שיש לבעל כלפי אשתו מהתורה, ועוד שלוש התחייבויות מדרבנן.
מהתורה:

שארה - מזונות, אוכל.
כסותה - בגדים ובית לגור בו.
עונתה - קיום יחסי אישות.
מדרבנן:

עיקר כתובה ותוספת כתובה - סכום כסף של 200 זוז (עיקר הכתובה) ועוד תוספת (כמה שהגבר רוצה) שתקבל האישה במקרה של גירושין או כשבעלה ימות.
רפואתה- לרפא את האישה אם היא חולה
פדיונה - לפדות את האישה אם נלקחה בשבי
קבורתה - לקבור את האישה לאחר מותה.

5. הסבר את הכלל: "עולה עימו ואינה יורדת", ואת הכלל "הכל לפי מנהג המקום", וכיצד הם קשורים למחוייבות הבעל לאישתו.
עולה עימו ואינה יורדת - האישה צריכה לקבל מבעלה את רמת החיים שהתרגלה אליה בבית אביה, או לעלות ברמת החיים, אבל לא לרדת ברמת החיים.
הכל לפי מנהג המקום - איכות המזון, הבגדים ותנאי החיים שהבעל צריך לספק לאישתו צריכים להיות לפי מה שמקובל באותו מקום באותה תקופה.
הבעל מחוייב לאישתו לדאוג לרווחתה לפי הכללים האלה: גם לפי מה שמקובל, וגם לא להוריד אותה מרמת החיים שאליה היא התרגלה.

6. מהן המחוייבויות של אישה כלפי בעלה על פי דברי חז"ל?
על פי חז"ל האישה חייבת לדאוג לטיפול בתוך הבית: לכבס, לבשל, לאפות, להציע את המיטות ועוד.

7. א. "והארבעה שזוכה בהן... להיות מעשה ידיה שלו, ולהיות מציאתה שלו, ושיהיה אוכל כל פירות נכסיה בחייה, ואם מתה בחייו יירשנה..." (רמב"ם, אישות, יב) הסבר את דברי הרמב"ם.

הבעל זוכה בדברים שאישתו עושה והם נחשבים שלו:

מעשי ידיה - העבודה שלה

מציאתה - מה שהיא מוצאת ברחוב

פירות נכסיה - כל הרווחים שיש מהנכסים שהיא הביאה איתה מבית ההורים שלה.

ב. "שיהיו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה, ופדיונה כנגד אכילת פירות נכסיה, וקבורתה כנגד ירושתו לכתובתה" (רמב"ם, אישות, יב) הסבר את דברי הרמב"ם.

הבעל מחוייב לתת דברים כנגד מה שהוא מקבל:

הבעל מקבל את הרווחים מעבודת האשה תמורת החובה שלו לתת לה מזונות.

הבעל מקבל את הרווחים מהנכסים של האשה תמורת החובה שלו לפדות אותה אם יקחו אותה בשבי.

הבעל יורש את אישתו תמורת החובה שלו לקבור אותה אם תמות לפניו.

8. מה דעת הרב אריאל על המחוייבויות של האיש והאשה בימינו?

לדעת הרב אריאל דברי חז"ל היו נכונים בתקופתם, כאשר הגבר היה יוצא לעבוד והאשה נשארה בבית.

אבל בימינו כאשר משק הבית הוא משותף לשניהם ויש שיוויון בתפקידי הבעל והאשה, ניתן לשנות את תנאי הנישואים לפי רצון שני בני הזוג. עבודות הבית נעשות על ידי מכשירי חשמל רבים, ושני בני הזוג אחראים לבית באותה מידה, כל אחד לפי היכולת שלו.

9. באר את המושגים: נדוניה, נכסי צאן ברזל, נכסי מלוג.

נדוניה - הנכסים שהאשה מביאה איתה מהבית של ההורים שלה לבית של בעלה.

נכסי צאן ברזל - נכסים מהנדוניה, שכתובים במפורש בכתובה, והבעל יכול לעשות איתם מה שהוא רוצה, אבל אם הם מתגרשים הוא צריך להחזיר לאישה את השווי המקורי שלהם (גם אם הוא מפסיד על זה כסף).

נכסי מלוג - נכסים מהנדוניה שלא רשומים במפורש בכתובה, הם נשארים תמיד ברשות האשה, והבעל יכול ליהנות רק מהפירות [=הרווחים]. אם הם מתגרשים האשה לוקחת את הנכסים האלו אליה, ולא משנה כמה הם שווים כרגע.

10. א. מדוע תיקנו חכמים את תשלום הכתובה במקרה של גירושין?

חכמים תיקנו את תשלום הכתובה כדי שהבעל לא ירצה בקלות לגרש את אישתו, ושהוא ירגיש שיש לו מה להפסיד מבחינה כלכלית אם יתגרש.

הכתובה שומרת על שלום בית בין האיש והאשה.

ב. מה התוסף לתקנה זו בהמשך הדורות?

שמעון בן שטח הוסיף שכל הקרקעות והבתים של האדם אחראים לתשלום הכתובה.

בתקופת הגאונים הוסיפו שכל סוגי הנכסים של האדם, (גם הנדל"ן וגם המיטלטלין) אחראים לתשלום הכתובה.

11. א. מהי עיקר הכתובה, ומהי תוספת הכתובה?

עיקר כתובה - 200 זוז לבתולה, 100 זוז לאלמנה או גרושה.

תוספת כתובה - כל סכום שהחתן רוצה להוסיף על סכום זה.

ב. מדוע צריך תוספת כתובה?

כי סכום הכתובה היה צריך להספיק לפרנסת האשה במשך שנה, אבל עם השנים, הוא כבר לא מספיק, ולכן מוסיפים סכום גדול נוסף שיספיק לפרנס את האשה לאחר הגירושין.

12. כיצד נוהגים היום עם הכתובה במקרה של גירושין?

היום במקרה של גירושין בני הזוג חותמים בבית המשפט על הסכם ממוני של חלוקת הרכוש המשותף, בתוך חלוקת הרכוש בדרך כלל האשה מקבלת את החלק שלה שהוא גדול יותר משווי הכתובה, ולכן בדרך כלל אין לה משמעות למעשה.

13. מהם חלקי הכתובה?

א. פתיחה - זמן החתונה, מקום החתונה, והשמות של בני הזוג.

ב. התחייבות האיש לאישה והסכמה שלה להתחתן איתו.

ג. שעבוד ההתחייבות - כל הנכסים של האיש משועבדים לצורך פריעת החוב לאישה במקרה הצורך.

ד. קניין - האיש מתחייב במעשה של קניין לכל ההתחייבויות של הכתובה.

ומסיימים בחתימת העדים והחתן.

שאלות בגרות

קיץ תשעג

מהו סכום "עיקר הכתובה", ומדוע נקבע דווקא סכום זה?
באילו מצבים האשה זכאית לקבל מהאיש את סכום הכתובה שלה?
כיצד נוהגים כיום לחלק את הרכוש בין בני הזוג במקרה של גירושין?

קיץ תשעה

א. ואני אפרנס ואכלכל... ואוקיר" - כך האיש מתחייב בכתובה.
באר את החובה המודגשת בקו.

"עולה עמו ואינה יורדת עמו" (כתובות, מח, ע"א).

הסבר את שני הכללים המסדירים את זכות המזונות של אישה, לפי דברי חז"ל אלה.
ב. "להיות מעשה ידיה שלו, ולהיות מציאתה שלו, ושיהיה אוכל כל: פרות נכסיה בחייה..." (רמב"ם) - אלה זכויות הבעל בממון של אשתו.
הסבר את שני המושגים המודגשים בקו.
חכמים תיקנו שמעשי ידי האשה יהיו כנגד מזונותיה. מהו דין המזונות של אישה שאינה יכולה לעבוד? נמק

קיץ תשעו

א. התורה מחייבת את האיש בשלוש חובות כלפי אשתו. פתו ב חובות אלה בלשונך.

פרק ו - בניית הבית (מנהגים ותקשורת זוגית) - עמ' 105-100

ג. מנהגי הבית 101-100

לפי איזה מנהג צריכה האשה לנהוג לאחר החתונה, לשמור על מה שהייתה רגילה או לקבל את המנהג של הבעל? כיום יש המון חתונות של חתן מעדה אחת וכלה מעדה אחרת. לכל אחד מנהגים אחרים האם האשה חייבת להפסיק את המנהג שלה ולקבל את המנהג של בעלה?

גמרא: האשה צריכה ללכת אחרי המנהגים של הבעל.

הרב חיים דוד הלוי: האשה צריכה להמשיך עם המנהגים שלה, בתנאי שזה לא גורם למריבות ביניהם כי מה אכפת לבעל שוכל לדוגמא אורז בפסח, שאשתו תכין לו אורז לפסח אבל היא לא תאכל אותו כי היא אשכנזייה שלא אוכלת אורז בפסח?

הרב עובדיה יוסף - אשה אשכנזייה שהתחתנה עם חתן ספרדי, צריכה לקבל את כל המנהגים שלו. הסיבה - אם היא תשאר עם המנהג שלה יהיו בבית שני מנהגים שונים זה יפגע בשלום בית.

- אומנם שניהם פוסקים הפוך אחד מהשני, אבל שניהם אומרים שהמטרה שלהם שיהיה שלום בית.
 - הרב חיים דוד הלוי - קשה וכואב לוותר על מנהגים מהבית ואם נדרוש מהאשה לוותר על המנהגים שלה היא תפגע.
- הרב עובדיה יוסף - קשה להיות בבית שכל אחד עושה מנהג אחר לכן עדיף שהאשה תלך אחר המנהג של בעלה.

ד. תקשורת - עמ' 105-102

1. **המקור הראשון** בפרק הוא ציטוט של אמירה עממית שאמר רב פפא לאביי. "איתתך גוצא גחין ותלחוש לה!". **רש"י מפרש** פתגם זה במובן של הקשבה ולא של דיבור. "גחין ותלחוש לה" - "כפוף עצמך ושמע דבריה" כלומר הקשב לה ושמע בעצתה. בתקשורת טובה, לעיתים אדם נדרש לכפוף את עצמו, לראות את עצמו כחסר, ולדעת לקבל עצות מאחרים. ההקשבה היא חלק ניכר ומשמעותי מתהליך התקשורת, מנתינת המקום לבן/בת הזוג, לעולמו, לתחושותיו ולחיו.

אפשרות אחרת: תקשורת היא דברה דורש מאמץ והתאמה של האדם לצרכיו ויכולותיו של הזולת. לפעמים שיחה יכולה להתרחש בגובה העיניים, ללא מאמץ מיוחד להסבירו לפרש את דבריו, ולפעמים היא דורשת מאיתנו להתכופף, לתרגם ולהתאים את עצמנו לבן ושיחנו.

הרב בלייכר מתוך שכינה ביניהם, עמ' 75-72 אודות ההקשבה עולות כמה נקודות חשובות:

1. מהותה של ההקשבה היא בעצם השותפות, בעצם החיבור המתגלה דרכה.

2. ההקשבה היא מטרה בפני עצמה, אין מטרתה לייצע, או לשנות, או לבקר אלא עצם הרצון לשמוע את השני הוא ביטוי לקשר ולהשתתפות זה בחייו של זה.

4. בעת הקשבה אמיתית בין בני זוג נחשפת ומתפתחת האחדות שביניהם.

ד 2. קשיים בתקשורת-

מסופר על בן בבל שעלה לארץ ישראל נשא אישה ואמר לה: בשלי לי שני עדשים {כוונתו שתבשלו לו מעט עדשים} בשלה לו בדיוק שני עדשים. כעס עליה האיש. למחרת אמר לה – בשלי לי סאה של עדשים {כוונתו – כמות גדולה}. בשלה לו סאה {בדיוק סאה שזו מידה גדולה הרבה יותר מסעודת אדם אחד}. אמר לה: לך הביאי לי שני אבטיחים {התכוון לדעלות קטנות או קישואים שזה בארמית בבליית}. הלכה והביאה לו שני נרות {שבוצינא – בארמית ארצישראלית גם: נר}. כעס ואמר לה לך שברי אותם על ראש השער. בשער היה יושב בבא בן בוטא והיה דן דין. הלכה ושברה אותם על ראשו {בבא = שער, בבא = שמו של החכם}. אמר לה "מה זה עשית? אמרה לו: כך ציווני בעלי. אמר: את עשית רצון בעלך, ה' יתן לך שני בנים כבבא בן בוטא.

מעבר לסוגיית הפערים הבין תרבותיים העולים מן הסיפור, הסיפור מעלה את שאלת התקשורת הנכונה בין בני זוג והתמודדות עם מצבי קונפליקט.

הסיפור מתרחש סביב האוכל- דווקא התחום שאמור לסמל את השותפות, את המשפחתיות וההענקה, הופך להיות מקור למחלוקת וחיכוכים.

מבחינה ספרותית הסיפור מתמקד במילים בעלות משמעות כפולה. ובכך מודגש חוסר ההבנה והתקשורת הפשטנית ביניהם, המתמקדת בפן המילולי בלבד ול אבמה שמעבר לו.

יש המפרשים (העניינעקב) כי האישה נרתעה מצורת התייחסותו הלא מכבדת של האיש אליה- הוא מצווה עליה את הכנתה אוכל בפקודותיו לא מתוך כבוד ולכן היא בוחרת ללמדו לקח בצורה מתוחכמת- כביכול עושה את רצונו ללא ויכוח א ודין, אך במעשיה חושפת את אי שביעות רצונה וחוסר מוכנותה לשמש בתפקיד שפחה צייתנית.

הסיפור מגיע לשיא וכאשר היא מגיעה בפקודת בעלה, לשבור את שני הנרות בשער העיר והיא בוחרת לשבור אותם לא עלה שער (בארמית- הבבא), אלא על החכם היושב בשער שמו בבא (בןבוטא). שני הנרות מסמלים את נרות השבת, שתפקידם להשכי ושלום בין איש לאשתו. בבא בן בוטא היה מתלמידי שמאי הזקן. הוא חי בדור שלפני חורבן בית שני, היה שופט בירושלים שהיה ידוע בחכמתו ודרך חקירת ולהוציא משפט צדק (ע"פגיטיןנזע"א). בבא בן בוטא החכם והצדיק, בענוותנותו הרבה מוחל על כבודו למען שלום הבית. שבירתה נרות מבטאת את השבר בקשרה זוגי, אך ברכתו של בבא בן בוטא מכניסה תקווה אופטימיות לקשר- ברכת הבנים מסמלת את התקווה להמשכיות ושל הקשר ולפוריותו. בבא בן בוטא מברך את האישה שיצא וממנה שני בנים כמותו- ענוותנים ופייסנים כמוהו ולא רודפ יכבוד ועקשנים כאביהם.

• תקשורת פתוחה בין בני הזוג בזמן מעשה (כגון: האישה הייתה שואלת את בעלה "מה כוונתך או לאחר מעשה בעלה

היה שואל אותה – מדוע נהגת כך? היתה יכולה למנוע את האי הבנה ואולי גם לגשר על הפער המהותי ביניהם.

3. הסעיף האחרון בפרק זה, עוסק בחשיבותה שכנתה שלום בין איש לאשתו, ובאחריות של החברה הסובבת להתאמץ ולפעול על מנת לפתור סכסוכים וקשיים בין בני זוג. "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא. כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום בין איש לאשתו" התפארת ישראל מדייק מלשון המשנה את הביטוי "הבאת שלום" ולא "עשיית שלום" כדבר שיש להתאמץ ולעשותו גם כאשר הדבר אינו פשוטו גם אם אין ביטחון שיושג לבסוף שלום. כמובן שמדובר רק באנשים המתאימים לדבר. וכאן המקום להזכיר את קיומם של אנשי מקצוע, כדוגמת מטפלים זוגיים ומשפחתיים, חשוב ומומלץ לפנות אליהם בהיקלע בני הזוג לקשיי תקשורת. כמובן, כדאי להזהיר מפני הסתייעות באנשים שאינם אמונים על התמודדות עם מצבי קונפליקט מעין אלה.

שאלות

1. אישה רוצה לשמור את מנהגי הבית שלה, ובעלה רוצה שהיא תשנה את מנהגיה ותנהג לפי העדה שלו. מהי דעת הרב עובדיה יוסף ומדוע, ומהי דעת הרב חיים דוד הלוי ומדוע?

לדעת הרב עובדיה יוסף חייבים שניהם לנהוג כמנהג האיש, כדי שלא יהיו באותו בית מנהגים שונים, ואז לא יהיה שלום בית.

לדעת הרב חיים דוד הלוי האישה יכולה לשמור על המנהגים המקוריים שלה, כדי לשמור על שלום הבית, ושלא יבואו לידי מריבה. אבל במה שיעורר מחלוקת בבית - האישה חייבת ללכת לפי מנהגי האיש.

2. "איתתך גוצא - גחין ותלחוש לה [אם אשתך נמוכה - תתכופף ותלחש לה]" (בבא מציעא נט.).

מה ניתן ללמוד ממשפט זה על תקשורת זוגית?

ניתן ללמוד שצריך להשקיע ולהתאמץ בשביל תקשורת טובה, שזה לא דבר מובן מאליו.

3. מהי החשיבות של התקשורת בין בני הזוג לפי הרב בלייכר?

התקשורת היא לא רק בשביל להעביר מידע, אלא כדי לשתף את התחושות והחוויית אחד של השני, וגם את הקשיים אחד של השני. התקשורת הטובה תיצור את הקשר הנפשי והרגשי בין בני הזוג, והם יהיו שותפים אמיתיים.

4. הגמרא מביאה סיפור על קצר בתקשורת בין איש בבלי לאשתו הארץ ישראלית.

א. כתוב בלשונך את הסיפור.

איש בבלי התחתן עם אישה מארץ ישראל, יום אחד ביקש ממנה שתכין לו שני עדשים (הכוונה שלו למעט עדשים), אבל היא הכינה לו בדיוק שני עדשים!

הוא התעצבן וביקש שלמחרת תכין לו סאה של עדשים (הכוונה לכמות גדולה של עדשים), אבל היא הכינה לו בדיוק סאה של עדשים (בערך 8 ליטר עדשים, בחיים הוא לא יצליח לאכול כמות כזו). הוא התעצבן וביקש שתביא לו שני "בוציני" (בארמית בבלי - קישואים, בארמית ארץ-ישראלית - נרות) האישה הביאה לו שני נרות.

שוב הוא התעצבן ואמר לה שאין לו מה לעשות עם נרות ושתשבור אותם על ראש ה"בבא" (שער בארמית). האישה הלכה לשער, ושם ישב ולימד תורה האמורא בבא בן בוטא, אז היא שברה את הנרות על הראש של בבא בן בוטא.

בבא בן בוטא שאל אותה למה היא עשתה את זה, והיא ענתה: "כך ציווני בעלי". ענה לה בבא בן בוטא: משום שאת עשית רצון בעלך, הקב"ה יביא לך שני בנים גדולים בתורה כמו בבא בן בוטא.

ב. מהו המסר שניתן ללמוד מסיפור זה?

ניתן ללמוד על חשיבות התקשורת והשיח בבית, כי אם הם היו מדברים ביניהם הם היו יכולים לפתור את חוסר ההבנה בלי להגיע למצב שבו מתעצבנים אחד על השני.

בבא בן בוטא מלמד אותנו את הצורך לשאול ולהתעניין, ולא רק לתקוף בחזרה, וגם כשהוא חטף את הנרות על הראש הוא לא ישר תקף וצעק, אלא שאל - מה גרם לך לעשות את זה?

5. "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא... והבאת שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו" (משנה פאה). א. הסבר את דברי המשנה.

שלום בית הוא דבר כל כך חשוב שעל עשיית שלום בין איש לאשתו אדם מרויח שכר גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.

ב. מדוע המשנה משתמשת במילים "הבאת שלום" ולא "עשיית שלום"?

כי לפעמים צריך להביא את השלום מרחוק על ידי אדם שלישי, וגם אם נראה שבני הזוג אינם מעוניינים בשלום, לפעמים, חבר קרוב, יועץ זוגי, או מגשר מסוגל להביא את השלום, גם כשהוא נראה רחוק ובלתי אפשרי.

שאלות בגרות

קיץ תשעג

בגמר מובא סיפור על בן בבל שנשא אישה ישראלית. בסוף הסיפור בבא בן בוטא אומר לאישה: "את עשית רצון בעלך, המקום יוציא ממך שני בנים כבבא בן בוטא" (נדרים, ס"ו, ב').

באיזה מובן עשתה האישה בסיפור זה את רצון בעלה, ומדוע בכל זאת בעלה כעס עליה?

מה לומשאלות בגרותשאלות בגרות

קיץ תשעג

מהו סכום "עיקר הכתובה", ומדוע נקבע דווקא סכום זה?
באילו מצבים האישה זכאית לקבל מהאיש את סכום הכתובה שלה?
כיצד נוהגים כיום לחלק את הרכוש בין בני הזוג במקרה של גירושין?

קיץ תשעה

א. ואני אפרנס ואכלכל... ואוקיר" - כך האיש מתחייב בכתובה.
באר את החובה המודגשת בקו.
"עולה עמו ואינה יורדת עמו" (כתובות, מח, ע"א).
הסבר את שני הכללים המסדירים את זכות המזונות של אישה, לפי דברי חז"ל אלה.
ב. "להיות מעשה ידיה שלו, ולהיות מציאתה שלו, ושיהיה אוכל כל: פרות נכסיה בחייה..." (רמב"ם) - אלה זכויות הבעל בממון של אשתו.
הסבר את שני המושגים המודגשים בקו.
חכמים תיקנו שמעשי ידי האישה יהיו כנגד מזונותיה. מהו דין המזונות של אישה שאינה יכולה לעבוד? נמק

קיץ תשעו

א. התורה מחייבת את האיש בשלוש חובות כלפי אשתו. פתו ב חובות אלה בלשונך.

קיץ תשעג

מהו סכום "עיקר הכתובה", ומדוע נקבע דווקא סכום זה?
באילו מצבים האישה זכאית לקבל מהאיש את סכום הכתובה שלה?
כיצד נוהגים כיום לחלק את הרכוש בין בני הזוג במקרה של גירושין?

קיץ תשעה

א. ואני אפרנס ואכלכל... ואוקיר" - כך האיש מתחייב בכתובה.
באר את החובה המודגשת בקו.
"עולה עמו ואינה יורדת עמו" (כתובות, מח, ע"א).
הסבר את שני הכללים המסדירים את זכות המזונות של אישה, לפי דברי חז"ל אלה.
ב. "להיות מעשה ידיה שלו, ולהיות מציאתה שלו, ושיהיה אוכל כל: פרות נכסיה בחייה..." (רמב"ם) - אלה זכויות הבעל בממון של אשתו.
הסבר את שני המושגים המודגשים בקו.
חכמים תיקנו שמעשי ידי האישה יהיו כנגד מזונותיה. מהו דין המזונות של אישה שאינה יכולה לעבוד? נמק

קיץ תשעו

א. התורה מחייבת את האיש בשלוש חובות כלפי אשתו. פתו ב חובות אלה בלשונך.

דים מסיפור זה על חיי הזוגיות?

קיץ תשעה

א. שניים מפוסקי זמננו דנו בשאלה אם על אישה נשואה להמשיך לנהוג כמנהג בית הוריה או שעליה להתחיל לנהוג כמנהג בעלה. כתוב מהו השיקול המרכזי המשותף לשני הפוסקים, והסבר כיצד כל אחד מהם משתמש בשיקול זה בפסיקתו.

ב. "אלו דברים שאדם אוכל: פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא... והבאת שלום" (פאה, פרק א', משנה א').
המשנה השתמשה בביטוי "הבאת שלום" ולא "עשיית שלום". מה אפשר ללמוד מן השימוש בביטוי "הבאת שלום" דווקא?

קיץ תשעו

ב. דנה וקובי מתכננים להתחתן. במשפחתה של דנה נוהגים שלא לאכול קטניות בפסח, ובמשפחתו של קובי נוהגים לאכול קטניות בפסח. כיצד על דנה וקובי לנהוג לאחר נישואיהם? הסבר שתי דעות.

פרק י גירושין: 149-160

בני זוג מתגרשים בגט: "ספר כריתות" משמעותו כריתה, חיתוך, ניתוק הקשר ביניהם באופן מוחלט.

להתגרש בכתב ולא בע"פ על פי החינוך:

א. אפשרות של גירושין בדיבור בלבד תיצור מצב של עמימות במעמדה של אשת איש. אשת איש שתזנה עם אדם אחר תוכל לומר כי היא אינה אשת איש משום שבעלה גירש אותה, וכך תרבה הפריצות בישראל.

ב. חיוב הכתיבה בשטר ובנוכחות עדים, מצמצם את מקרי הגירושין. אדם פועל מתוך מחשבה ושיקול דעת ואינו יכול להכריז על אשתו כמגורשת מתוך רוגז וסערת רגשות רגעים.

מקום השארות הילדים על פי החוק:

ילדים עד גיל 6 יהיו במשמורת מלאה אצל האם.

מעבר לגיל 6 - בנות אצל האם, ובנים אצל האב (אם רצונם בכך).

הרב וולדניברג. לקחת בחשבון לגבי מקום השארות הילדים

א. מהי טובת הילד מבחינה רוחנית ומבחינה גשמית. רק אם אין עדיפות ברורה לאחד הצדדים, ינהגו כעיקרון ההלכתי של גידול הילדים אצל האם עד גיל 6 ומעבר לכך בנות עם אימן ובנים עם אביהם.

ב. למרות שטובת הילדים הקטנים לגדול עם אמן. בכל זאת גם דמות האב חשובה מאד לגידול הילדים וחשוב למצוא את הדרך לשמירת קשר משמעותי בין האב לילדיו, הן מהבחינה החינוכית התורנית והן מבחינה נפשית.

שלב ראשון:

להגיע לשלום בית בעזרת ייעוץ זוגי.

סיפורים המדגישים את שלום הבית:

אהרן "אוהב שלום ורודף שלום" בין איש לאשתו השרויים במריבה ביניהם. טורח והולך לכל אחד מבני הזוג לברר מהי סיבת כעסו על בן הזוג, ומבטיח בשם השני שהפגיעה לא תשנה. אהרן הניח אחריו עשרות אלפי צאצאים רוחניים – ילדים הקרויים על שמו, שנולדו בזכות מאמציו להשכין שלום בין איש לאשתו ומהווים אות לגדול של השלום.

רבנו גרשום מאור הגולה תיקן, שהאיש אינו יכול לגרש את האישה בעל כורחה והוא חייב לקבל את הסכמתה

לגירושין.

הרא"ש הסביר התקנה כי היה זלזול בבנות ישראל בזריקת הגט ולכן הושווה כח האישה לאיש. מתגרשת רק ברצונה.

בעל מכה את אשתו

בעל המכה את אשתו ועד כמה זהו מעשה "לא יהודי".

*הרמ"א בעל מכה: מגיע לו מלקות וחרמות והזהרות או שניתן לכפות עליו לגרש את אשתו. אם לא יודעים מי אשם הנחת היסוד היא כי הבעל אשם. אם לאחר ברור האשה אשמה יכפו עליה לצאת בלא כתובה.

כופים לתת גט:

חכמים יכולים לכפות על איש לגרש את אשתו: מכה, חולה במחלה מדבקת, עקר נטש משפחה, מתעלל, או ב"ד אם הנישואים אסורים.

סנקציות נגד בעל סרבן:

סנקציות כדי לשכנע את הבעל לא לסרב לתת גט: נידוי, מאסר, מניעת יציאה מהארץ ועוד. אמצעים אלו מכונים "הרחקות דרבנו תם".

יש היום אמצעים נוספים: שלילת רישיון נהיגה, שלילת חידוש או הוצאת דרכון וכד'

כתיבת גט על ידי מי?

דיני כתיבת הגט הם רבים וסבוכים. אדם המוסמך בהלכות אלו יכול לעסוק בכתיבת גיטין כדי למנוע מצב בו יינתן גט פסול, שאין לו תוקף הלכתי והאישה תישאר תחת הגדר של אשת איש.

הסכם קדם נישואים. במידה ויתגרשו. יש המציעים לבני זוג לפני הנישואים לחתום על הסכם ממון. הסכם לכבוד הדדי. הסדרת ענייני הרשות לפני הנישואים במקרה ויתגרשו.

יבום, חליצה ועגונה.

מצות יבום: לפי דין תורה כאשר אדם מת ולא השאיר ילדים. אחד מאחיו נושא את האלמנה, יורש את נכסיו (בדרך כלל האח הבכור) והבן הנולד ממשיך את שושלת הנפטר.

הבן שנולד מנשואי היבמה והיבם:

א. ישא את שם האב המת. ב. הוולד יחשב בנו וזרעו של הנפטר.

מצוות חליצה:

במקרה והיבם אינו מעוניין לייבם או שהיבמה אינה מעוניינת להתייבם עושים טקס שבו יש ניתוק קשר בין השניים.

היבם נועל נעל עור ברגל ימין, רצועות הנעל קשורות על רגלו.

בית הדין מקריא לפניכם את פרשת היבום.

היבמה מתירה את הנעל מעל רגלו, חולצת, משליכה ויורקת בארץ כנגד פניו ואח"כ מקריאים "ככה יעשה לאיש...."

היום: רק חליצה ואין יבום.

עגונה

הגדרת עגונה:

עגונה היא אישה שבעלה נעלם, אין יודעים מה עלה בגורלו. יכול להיות שמת יכול להיות שחי.

אישה זו קשורה לבעלה ואסורה להינשא לאדם אחר.

המילה עגונה באה מן המילה עוגן. כמו שהעוגן קושר אליו את האונייה בקשר חזק, כך היא קשורה לבעלה.

הסבך ההלכתי בו נתונה אישה זו:

אישה זו אם תנשא ובעלה ישוב עליה להתגרש מן הבעל השני. אסורה לחזור לבעל הראשון. הילדים שנולדו מן הבעל

השני יש להם מעמד של ממזרים.

מצד שני אם לא יתירו לה להנשא, תשאר במצב של עגינות ולא תוכל להשתקם ולהנשא לאדם אחר.

מקבלים עדות יחיד, עדות אישה, עדות נכרי המסיח לתומו.

שאלות:

1. מדוע יש צורך לגרש אישה דווקא על ידי שטר (גט), ולא מסתפקים באמירה בלבד? שני נימוקים.

על פי ספר החינוך: נימוק אחד - למנוע טעויות ואי הבנה. ככה ברור לכולם האם האישה הזו גרושה או לא, ואישה לא

תוכל לטעון 'חשבתי שבעלי גרש אותי, ולכן הלכתי להיות עם גבר אחר'.

נימוק שני - זה מאריך את תהליך הגירושין, ומחייב את בניה זוג לרצות את הגירושין לאורך זמן. בא למנוע מצב שבו

בגלל כעס רגעי בני זוג מתגרשים.

4. המדרש מתאר שיעקב אבינו רצה להתגרש מלאה, אחרי שגילה שרימו אותו ונתנו לו אותה בלי רצונו.

א. מדוע יעקב בסוף בחר שלא להתגרש מלאה?

משום שנולדו להם ילדים משותפים, והוא לא רצה שהם יגדלו בלי אבא או אמא.

ב. מה ניתן ללמוד ממדרש זה?

ניתן ללמוד שהגירושין משפיעים על כל המשפחה, ובמהלך הליך הגירושין צריך לעשות זאת בעדינות ובדרך שתפגע

כמה שפחות בילדים במשפחה.

5. מהי ההלכה לגבי הזכות למשמורת על הילדים במקרה של גירושין?

ההלכה הבסיסית היא שילדים עד גיל שש נמצאים עם האמא, ומעל גיל שש - הבנות אצל האמא והבנים אצל האבא.

הרב וולדנברג מוסיף שהשיקול המרכזי צריך להיות טובת הילד וצריך לדון בכל מקרה לגופו.

6. "דין תורה הרי הוא לראות בעיקר מה טובת הקטנים והקטנות ברוחניות ובגשמיות" (הרב אליעזר וולדנברג)

הסבר את דברי הרב וולדנברג ואת משמעותם במקרה של גירושין.

הרב וולדנברג אומר שבמקרה של גירושין בין בני הזוג, הילדים צריכים להיות עם ההורה שאצלו יהיה להם הטוב

ביותר גם מבחינה רוחנית (=עולם תורני וקיום מצוות, וגם עולם רגשי של אהבה והתייחסות), וגם מבחינה גשמית

(=הדאגה לצרכים הפיזיים של הילדים).

7. א. "מפני הנהגת טכסיסיה במלאכה ובצניעות" - מה מסביר המאירי בעזרת דברים אלו?

10. מי צריך להסכים לגירושין מדין התורה, ומי לפי חרם דרבנו גרשום?

מדין התורה רק הגבר צריך להסכים לגירושין, ואת האישה ניתן לגרש גם אם היא מעוניינת וגם אם היא לא רוצה

להתגרש.

רבנו גרשום קבע שגם האישה מתגרשת רק אם היא מסכימה לקבל את הגט.

11. כיצד ינהג בית הדין באישה המסרבת לקבל גט מבעלה, למרות שכבר אין סיכוי אמיתי לעשות שלום בית? בית הדין יכול לאשר לגבר לשאת אישה שניה, למרות שהוא עדיין נשוי לאשתו הראשונה. על ההיתר צריכים לחתום מאה רבנים, ולכן הוא נקרא: "היתר מאה רבנים".

12. כיצד ינהג בית הדין בגבר המסרב לתת גט לאשתו, למרות שכבר אין סיכוי אמיתי לעשות שלום בית? אסור להכריח אותו לתת גט, כי אז זה נקרא "גט מעושה", והגט פסול, והאישה נשארת נשואה. אבל אפשר להכריח אותו "עד שיאמר רוצה אני", כלומר להפעיל נגדו ענישה עקיפה, עד שהוא יחליט שהוא רוצה לתת לאשתו גט. ואז מפעילים נגדו "הרחקות דרבנו תם" שהן סדרה של הרחקות שמרחיקות את האדם מהקהילה. לדוגמה: לא מצרפים אותו למניין, לא מדברים איתו, לא עושים איתו עסקים, ולא מסייעים לו אם הוא במצוקה. בתקופה שלנו יש לבית הדין סמכויות של עיקול חשבון הבנק, מניעת כרטיס האשראי, צו עיכוב יציאה מן הארץ, ועד עונשי מאסר בפועל.

13. מתי בית הדין ידרוש מהגבר לתת גט לאשתו? כאשר הנישואים אסורים על פי ההלכה (כהן וגרושה למשל) כאשר הבעל חולה במחלה מסוכנת ומדבקת לאורך זמן, שלא מאפשרת לאשתו להתקרב אליו.

כאשר הבעל עקר

כאשר בעל אינו מפרנס

כאשר העל אינו מוכן לחיות חיי אישות עם אישתו

כאשר הבעל נואף ובוגד

כאשר הבעל מתעלל פיזית או נפשית.

17. א. מדוע חייבים לפנות לבית הדין כדי להתגרש?

דיני הגט הם מסובכים, ואם הגט לא נכתב ונמסר כראוי, הגט פסול והאישה עדיין נחשבת נשואה. אם האישה תחשוב בטעות שהיא מגורשת, ותלך להתחתן עם גבר אחר, הילדים שיוולדו לה מהגבר השני יהיו ממזרים, כי היא עדיין אשת איש.

ב. "כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יאזן לו עסק עמהם" (קידושין ו.ו.) - הסבר מדוע.

דיני הגט הם מסובכים, ואם הגט לא נכתב ונמסר כראוי, הגט פסול והאישה עדיין נחשבת נשואה. אם האישה תחשוב בטעות שהיא מגורשת, ותלך להתחתן עם גבר אחר, הילדים שיוולדו לה מהגבר השני יהיו ממזרים, כי היא עדיין אשת איש.

היא עדיין אשת איש.

18. מהו ייבום ומהי חליצה? מה נוהגים לעשות היום?

ייבום: כאשר איש ואישה התחתנו, והאיש מת לפני שנולדו להם ילדים, אחיו של האיש צריך לייבם [=להתחתן] עם האישה של אחיו המת, והילד שיוולד להם יחשב כאילו הוא בן של האח המת.

חליצה: אם האיש או האישה אינם רוצים לייבם, אז עושים טקס חליצה שבו האישה חולצת את נעלו של האח שלא רוצה לייבם אותה, ויורקת בפניו [=יורקת על הרצפה כשהוא רואה]. ואז הם לא צריכים להתחתן, והיא יכולה להתחתן עם כל אדם אחר.

היום קבעו חכמים שלא יהיה ייבום ובכל מקרה עושים חליצה.

19. יש היום ערבוב גדול בחדשות בין עגונה ומסורבת גט. הסבר את ההבדל ביניהן.

עגונה היא אישה שבעלה לא נמצא ולא יודעים מה עלה בגורלו. ייתכן שהוא מת ואז היא אלמנה, טאבל ייתכן שהוא חי ואז היא עדיין אשת איש. אישה כזו אינה יכולה להתחתן עם אף אחד בגלל הספק, ונשארת בודדה בלי בעלה ובלי גבר אחר.

מסורבת גט היא אישה שמעוניינת להתגרש אבל בעלה מסרב לתת לה גט, ואינו מסכים לדרישת בית הדין לתת לאשתו גט.

20. הסבר את המושגים הבאים:

א. הסכם לכבוד הדדי [=הסכם קדם נישואין] -

הסכם שבני הזוג חותמים עוד לפני החתונה, כשהם עוד אוהבים ומוכנים לעשות הכל אחד למען השני, שבו הם חותמים שאם אחד מהם ירצה להתגרש, בן הזוג השני לא יעכב את מתן הגט, ואם הוא יעבור על ההסכם הזה הוא

מתחייב לשלם סכום כספי גבוה מדי חודש. ההסכם נותן מוטיבציה כלכלית לזוג שהחליט להתגרש לסיים את העניין מהר ולא להגיע למצב של סרבנות גט.

ב. חרם דרבנו גרשום -

תקנות שקבע רבנו גרשום מאור הגולה שאסור להתחתן עם שתי נשים, ואסור לגבר לגרש את אישתו אם היא לא מוכנה להתגרש.

ג. היתר מאה רבנים -

היתר לגבר להתחתן עם אישה שנייה בניגוד לחרם דרבנו גרשום. על היתר צריכים לחתום מאה רבנים, ונותנים אותו רק במקרים קיצוניים, כמו אשה שחלתה במחלה סופנית, והיא לא נמצאת בהכרה, והגבר רוצה להתחתן עם אישה נוספת, או במקרה של אישה שמסרבת לקבל גט מבעלה, והוא רוצה להתחתן עם אישה אחרת.

ד. הרחקות רבנו תם -

עונשים עקיפים שאינם על גופו של הגבר אלא על חייו החברתיים והכלכליים, כדי לעודד אותו לתת גט לאישתו, כאשר היא מעוניינת בגירושין והוא מסרב. לדוגמה: לא לצרף אותו למניין, לא לעשות איתו עסקים, לחסום לו את חשבון הבנק, לא לאפשר לו לחדש רשיון נהיגה וכדומה.

ה. אישה עגונה -

אישה שלא יודעים האם בעלה חי או מת, ולכן היא לא יכולה להתחתן עם גבר אחר, כי אולי היא אשת איש.

ו. גט מעושה - גט שהכריחו את הגבר לתת לאישתו. גט כזה פסול, והאישה עדיין נשואה.

סיכום פרק י"ב-בית חינוך משפחה עמודים 181-184, 188-190

התנהלות של המשפחה

הבית מורכב מיסודות רוחניים וחומריים - ערכים, מידות והנהגות טובות, אידיאלים ומטרות. התורה, ההלכה, המסורת היהודית והשורשית הן המקורות מהם לומדים דרך וכוון, והם הממלאים את החיים. כל אלו יחד עם עבודה, פרנסה, והתנהלות כלכלית משמשים מסגרת ואמצעי לקיום הבית.

בפרק זה נעסוק בשלושה נושאים:

- א. שותפות בני הזוג בהנהגת הבית**
- ב. כלכלה ומשפחה - עבודה ופרנסה - הישגים, מעמד וחיי משפחה - צרכנות נבונה בכלכלת המשפחה**

א. שותפות בין בני זוג

1. איזה עיקרון חשוב בבניין המשפחה היהודית למד הרלב"ג מיעקב אבינו?

- תמיד נקדים בהסברים ונימוקים לפני שאנחנו קובעים משהו בבית!

לפני שיעקב מספר לנשותיו שה' ציוה אותו לחזור לארץ ישראל הוא מספר להם על הקשיים שעשה לו לבן!

נשאלת השאלה - מדוע יעקב הקדים לספר על הקשיים שלו?

הסיבה - יעקב מבין שיהיה קשה לרחל ולאה לעזוב את אביהם לכן הקדים להסביר עד כמה הוא סבל בבית לבן כדי שלא יעזבו את הבית של אבא שלהם מתוך כפיה אלא מתוך הבנה ורצון!

2. מהו האתגר הגדול בזוגיות - לדעת הרב אבינר וכיצד ניתן לעמוד בו? "השותפות" - לחיות בשלום והרמוניה!

השותפות הזוגית בקבלת החלטות היא האתגר הגדול - צריך שיהיה קשר, שיחה, הכרת תודה ומודעות בין בני הזוג ולא סכסוכים ומריבות, ליצר כמה שיותר הזדמנויות לשותפות רגישות והבנה אחד לשני.

3. מה עשה ר"א בן עזריה כשהציעו לו את משרת הנשיאות? איזה מסר ביקש הוא להעצים במעשה הזה? (הראי"ה קוק)
אמר לחכמים שהוא צריך להתייעץ עם אשתו- המסר בכל החלטה לפני קבלת משרה ציבורית צריך הבעל לקבל את רשות אשתו כיון שהתמסרות לעבודה ציבורית דורשת השקעה גדולה וזמן יקר!

4. אמרו חכמים- "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות"- מה למד הרש"ר הירש מההלכות התיאורטיות של בן סורר ומורה? שהורים צריכים לדבר בבית בקול אחד, להתנהל בצורה אחידה ומסרים אחידים!
ילד נהיה בן סורר ומורה בגלל שאבא ואימא לא חנכו בכיוון אחד אלא כל אחד התנהל בדרך אחרת, תמיד הייתה מחלוקת בבית כמו שכתוב: "איננו שומע בקול אביו ובקול אימו"- בית שדברו בו בשני קולות!

ג. פרנסה וכלכלה-

5. לאילו תוצאות שליליות יכולה לגרום בטלה? (במישור האישי ובמישור המשפחתי) ענה עפ"י המשנה, רמב"ם, ושו"ע!
"הבטלה מביאה לידי זימה [זנות]- לידי שעמום"
"כל תורה שאין עימה מלאכה סופה שגוררת עוון"
לכן אדם צריך לדאוג לפיתוח האשיות שלו ולרכוש מקצוע כדי שיפרנס את ביתו בכבוד!
6. עיסוק בקיבוץ נדבות איננו בטלה-מדוע בכל אופן הוא שלילי?
כותב הרמב"ם- לעולם ידחוק אדם את עצמו ואל יצטרך לבריות, אפילו תלמיד חכם יעבוד ולא יסתמך על הציבור!
כמו שגדולי החכמים היו חובי עצים ושואבי מים ונפחים העיקר לא לקבל ולהיות נטל על הציבור.

7. מהן הסכנות בהצלחה בפרנסה? מהן הדרכים להתמודד איתן? (הן במישור ההכרתי והן במישור המעשי)
הסכנות- כתוב: "בזיעת אפך תאכל לחם"-

- העבודה שואבת מהאדם כוחות רבים, התמודדות והישגים, שעות עבודה רבות, רדיפה אחר הכסף
כל אילו יוצרים סכנה שאדם יהיה כוחני בעל גאוה, "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" – וגם יעשה מלאכתו קבע ותורתו עראי, לא יספיק ללמוד תורה, וגם לא ישמור תורה ומצוות!

הדרכים להתמודד-

- אדם יזכור שהקב"ה נתן לו את הכישורים והצלחה – "ברכת ה' היא תעשיר"
- רבי יהושע נתן 2 עצות – יישא וייתן באמונה ללא רמאות- ינצל את הצלחתו לעשייה חברתית ולאומית
- וגם שאדם תמיד יתפלל לקב"ה שיצליח בעסקיו!

סיכום פרק י"ג – בית חינוך ומשפחה עמודים 195-200

קרבה בין איש לאשתו

1. א. הקשר הפיזי בין בני הזוג מכונה בשם חיי אישות- מדוע?
• הביטוי חיי אישות מתייחס לחיים משותפים של שני אנשים ולא רק לקשר הפיזי ופורקן יצרים

2. א. מהי מצות עונה?

עונה היא זמן, עת זמנים מסוימים שבהם איש ואשתו חיים אישות.

ב. מנין למדו חז"ל את חיוב מצות עונה וכיצד?

בהקשר של אמה עבריה [שפחה יהודיה]: "שארה כסותה ועונתה לא יגרע" – קל וחומר לבת ישראל

ג. הסבר את המושגים: **שאר, כסות ועונה!**

עונה- חיי אישות

כסות- בגד

שאר- מזונות, אוכל

3. **מה ההבדל בין היהדות לנצרות ולפילוסופיה בהתייחסות לקשר הפיזי שבין בני הזוג? הרחב! (הרב סולוביצ'יק).**

אצל היהדות חיי נישואים הם חיים טהורים ומבורכים, האדם עובד את בוראו בגופו באכילתו ובפעולה המינית, לכן מצוות פרו ורבו היא המצוה הראשונה בתורה, יש לו שכר רב ומצד שני עונש למי שלא נושא אישה..

4. **א. איזה יעוד נשגב מתממש ע"י הקשר הפיזי שבין בני הזוג?**

ליצור חיים, להוליד בן אדם ולחבר בן גוף ונשמה.

ב. **מה ההבדל בין אדם לבהמה בקשר הזוגי? (רמב"ן).**

אצל הבהמה- הזכר יבא על איזה נקבה שימצא וילך לו

אצל האדם- האיש דבק באשתו והיו לבש אחד.

5. **"מגיד לאדם מה שיחו" (עמוס ד, יג) – מה המסר בפסוק זה ע"פ חז"ל? (הרחב גם ע"פ הדרכתו של הרמב"ם).**

אדם צריך להתנהג בקדושה אפילו בינו לבינה ברגעים הכי אינטימיים שלהם. חי אישות מתקיימים בצניעות ולא בפריצות. לכן לא יהיו שינהם שיכורים, עצלנים, ישנים, עצבניים.

סיכום פרק י"ד – בית חינוך ומשפחה עמודים 203-213

סוגה בשושנים קרבה וריחוק בחיי הזוגיות

1. **א. מה ההבדל בין טומאת נידה לטומאת זיבה?**

טומאת נידה- דימום מהרחם בזמן קבוע של המחזור – סופרת מיד מיום הראשון לראיית דם שבעה ימים וטובלת

טומאת זבה- דימום לא בזמן המחזור הקבוע – סופרת שבעה ימים רק לאחר שפסקה מלראות דם וטובלת

ב. **"חומרא דר' זירא" – הסבר!** (הסבר גם ע"פ הסברו של הרב מרדכי אליהו זצ"ל).

בנות ישראל קבלו על עצמם כבר בתקופת התלמוד שכל אישה שראתה דם תנהג בזבה ותספור שבעה ימים נקיים לאחר שפסקה מלראות דם. ואפילו שזאת חמרא הדבר הפך להלכה שאין עליה עוררין.

הסיבות- בגלל צרות הגלות וחוסר ידיעה להבחין בין דם נידה לדם זבה.

כל הנשים יעשו ספירה אחידה.

2. **"ואל אישה בנידת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה"**

מהו איסור לא תקרב?

איסור תורה – דיני הרחקות שקבעו חכמים - לא לחבק ולנשק אישה נידה בזמן מחזור.

3. א. "ימים רבים" – מה מכונה כך בכתוב? מדוע?

ימים שאישה קבלה מחזור ופורשת מבעלה- ונקראים ימים רבים- כיון שהם צער .

ב. מדוע הסמיכה תורה איסור נידה לאיסור לקיחת אחותו?

ללמד שיש תקופות שאיש צריך לחיות עם אשתו כמו שהוא חי עם אחותו – יחס זה מחזק את הקשר ומבחין בין הזמנים השונים בין בני הזוג- כאיש ואישה וכאח ואחות.

ג. מהם דיני הרחקות? מה בכל אופן צריך לעשות באותם ימים? (הרב מרדכי אליהו זצ"ל).

איסור חיבוק ונישוק וכל עניני קרבה אבל אם רואה את אשתו מרוחקת ומצטערת צריך האיש לקרבה יותר בימים אלו לכבדה ולאהבה יותר מגופו.

4. מדוע, לדעת רשב"י, ציוותה התורה על ברית מילה דווקא ביום השמיני?

שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואימו של התינוק עצבים שהרי היא נידה עד שבעה ימים.

5. "סוגה בשושנים" – הסבר משמעות המושג!

(שה"ש רבה, רש"י, הרב סולוביצ'יק).

אישה אומרת לבעלה טיפת דם ראיתי וישר הוא מתרחק מאשתו- מדוע? מהיכן הכוח? ערוגה של שושנים מבדילה בינו לאשתו- יש בכל יהודי גבורה מיוחדת שמונעת ממנו לחטוא הוא לא צריך מחיצת ברזל שתחסום בעדו אלא מספיק לו ערוגה של שושנים והוא לא ירמוס אותה!

6. כיצד מתבצע תהליך הטהרה של האישה לבעלה ומדוע לא מספיק סתם ניקיון היגייני? (שו"ע, הראי"ה קוק).

לאחר שדם המחזור פסק + עושה הפסק טהרה (בדיקה שאין עוד דם) + סופרת 7 ימים + בליל השמיני טובלת במקווה.

7. מדוע חשוב לתת מקום בחיים לשאלת רב? כיון שיש אתגרים ושאלות חדשות שצריך לברר אותם, שילוש של תורה וחיים

על ידי אדם למד והוכשר לדבר, יש הרבה שאלות בדיני טומאה וטהרה, הולדת ילדים, ועוד.

האם זה דומה גם לשאלת רופא? כן, כמו שאדם ילך לרופא שמכיר אותו הכי טוב כך אדם יבחר את הרב שמכיר את אופיו של השואל.

בהצלחה!

